MOST

ŠTVRŤROČNÍK PRE SLOVENSKÚ KULTÚRU

A QUARTERLY FOR SLOVAK CULTURE

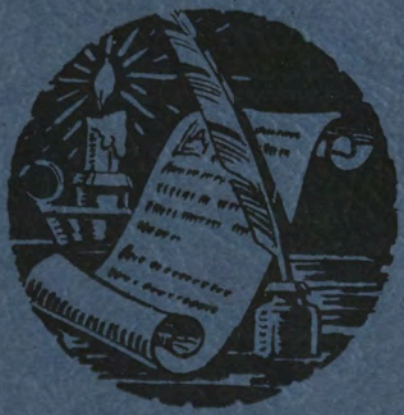

SPOLOK SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV A UMELCOV

SLOVAK WRITERS AND ARTISTS ASSOCIATION

CLEVELAND, OHIO, U. S. A.

ROČNÍK (VOL.) 3 1956 ČÍSLO (NO.) 4

ROČNÍK III.
VOL. III.

MOST

ČÍSLO 4
NO. 4

Štvrťročník pre slovenskú kultúru

A Quarterly for Slovak Culture

Orgán Spolku slovenských spisovateľov a umelcov

Vychodí štyri razy do roka

Rediguje MIKULÁŠ ŠPRINC s redačným kruhom

Predplatné na štyri čísla USA a Kanada $5.00 Ostatná cudzina $4.00

Vydavateľ: SPRÁVA KULTÚRNEHO FONDU PETRA P. JURČÁKA. Predseda REV. JÁN J. LACH.

Adresa redakcie: MIKULÁŠ ŠPRINC, 2900 E. Boulevard, Cleveland, Ohio. U.S.A.

Adresa administrácie: MOST, 2006 Schrage Ave., Whiting, Indiana, U. S. A.

OBSAH

J. C. Hronský: **Spolku slovenských spisovateľov a umelcov** — 145
Miloš K. Mlynarovič: **Náš Emigrant** — 146
Prof. Dr. Štefan Polakovič: **Národotvorné procesy prítomnosti** — 147
Cyril Ondruš: **Cudzinou kráčam** — 153
Dr. Jozef A. Mikuš: **Dr. František Hrušovský — in memoriam** — 154
Karol Strmeň: **Rozlúčka** — 157
Biblicgrafia diel Dr. Františka Hrušovského — 159
J. C. Hronský: **Motoškovi** — 160
Mikuláš Šprinc: **Tak** — 162
Dr. Jozef Kirschbaum: **Ľudovít Štúr po sto rokoch** — 163
Miloš K. Mlynarovič: **Moja prvá duša** — 174
Jozef Mak: **Rebrík** — 175
J. C. Hronský: **Dáždnik** — 176
Rudolf Dilong: **Brehy** — 178
Draga Divínska: **Návrat** — 179
Fero Zobor: **Mama** — 182
Ján Mešťančík: **Ján Dafčík šesťdesiat ročný** — 183
J. C. Hronský: **Gombík** — 185

KULTÚRA A ŽIVOT: **Slovenská opera preniká do sveta** (Krútňava od E. Suchoňa) — Anton Mazán; **O Gregorovi Tajovskom** — J. C. H.; — **The Slovak Hymnal — in English** — Rev. W. S. Patala.

ZAZNAMENÁVAME — 192

ROČNÍK III. MOST ČÍSLO 4
VOL. III. NO. 4

SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV A UMELCOV.

Vzácni priatelia,

veľmi neskoro Vám ďakujem za nezaslúženú pozornosť prejavenú z príležitosti tej mojej šesťdesiatky. Nepísal som nikde. Nemohol som.

V rozpakoch som prijímal Vaše poctenie, ale som si napokon pomyslel, že veď to nepatrí vari mne, viac publiku, aby nezabúdalo, že sú v národe i takí, čo píšu a že i to je na niečo treba.

Čo by sme sa my medzi sebou vyznačovali? Všetci sme rovnakí, všetci rovnako vieme, ako sa to tvorí a všetci rovnako sme odhodlaní — i pri nevšímavosti — konať svoju úlohu, akú nám zveril Boh.

Ja? . . . Ja sa už roky lúčim s písaním a Vy viete, že je to nie ľahké lúčenie. Komu by som to inému povedal tak ako Vám? Ale si myslím, že všetci nie sme odsúdení mlčať. I rád som bol, že sa SSSU tvorí, aj keď nebude môcť konať preveľké veci. Aj keby nie viac, iba čo by si naše združenie všímalo, ak sa niekde dvihne nový hlas, aby ho mohlo privinúť.

Iste si uvedomujete Vy všetci, čo máte možnosti na to a ja by som iba prosil, aby ste najkrajnejším porozumením hľadeli na tých, čo prichodia, i keby len skromnú hrivnu prinášali v službách národu na tom poli, ktoré sme sa aj my snažili preorávať.

Azda to už ani nevieme, ale aj o nás sa kedysi niekto staral. Ale to bolo doma, v národe, z ktorého sa dalo čerpať na cítení a ktorému sa mohlo dávať. Nuž o to viac má za úlohu SSSU obracať sa tu vonku k mladým, novým, aby cítili, že niekto ich čaká a na nich myslí.

Prvý raz sa stalo, že v združení ako SSSU našli sa pospolu pracovníci slovenskí zo Slovenska a mimo Slovenska, žijúci a tvoriaci za hranicami vlasti, ba i narodení ďaleko od hraníc Slovenska.

Malo sa to stať už dávno.

Kedysi po návšteve v USA vracal som sa domov s pevným predsavzatím v tomto ohľade, ale pre udalosti, čo nasledvoali a o ktorých všetci

vieme, aj iné veci nedali sa ani len začať. No pri zakladaní nášho spolku prišlo mi to na um zas, že ak nateraz Slovensko nemá možnosti ani čo len občas pozdraviť tých, čo zachovávali, zveľaďovali a zveľaďujú tu vonku slovenské slovo, tak aspoň my prisadneme si s úctou po bok týchto tvorcov čo nemali možnosť užívať tie výhody tvorenia aké sme ich mali my doma na Slovensku.

Nuž, priatelia moji, tu boli moje rozpaky po Vašej pocte najväčšie, ale som istý, že nezabúdate na tých, ktorých v zásluhách vidím ďaleko pred sebou.

Váš oddaný priateľ

Luján,7. júla 1956. J. C. Hronský, v. r.

NÁŠ EMIGRANT

Chlad zadrkotal naším Betlehemom,
na dvere ktosi večer z diaľav zaklopal;
kto klopal, pod srdcom snil švárnej panny,
ja ale spal som, spal a taje odospal.

A na polnočnú z výšav zletel chórus poslov,
pod lampiónom zapel pieseň podivnú;
ja ale spal som, spánkom otrokov som sníval
a nepočúval vekov nových na hymnu.

Do temna jaskýň prišiel s emigrantmi,
čo nevlastnia vlasť, len ciest dusný prach;
kráčajú z krajov v kraje, od dvier do dvier
a beznádejná nádej vlní sa im na prsiach.

Čuj, keď ti šepnem: Vkroč dnu, jak svoj ku svojmu
a povedz, čo by si rád? Zajesť? Zajesť mám,
brat nie je skúpy, škovran vďaky vzdáva . . .
A vandrovnícke nôžky zlož si na diván.

"Ja som len jeden, jeden z mnohých, nie sám;
náš bôľ päť čiastok sveta poosial . . .
No vrátime sa domov čoskoro,
poľúbi ktosi vandrovnícky žiaľ."

Miloš K. Mlynarovič

Prof. Dr. Štefan Polakovič:

NÁRODOTVORNÉ PROCESY PRÍTOMNOSTI

Pod národotvorným procesom rozumieme kryštalizáciu nejakej novej národnej osobnosti čiže národ v stávaní *(in fieri; a nation to-be)*. Pre spodobnenie *(per analogiam)* možno ho prirovnať ku pomalému utváraniu nového človeka pred narodením; zbierajú sa prvky okolo presne vymedzitel'ného stredobodu až do tých čias, keď nové telo je schopné objaviť sa na slnečnom svetle ako nová osobnosť. Ako je zrejmé, blízkosť ku vstupu medzi ostatné l'udské osobnosti môže byť väčšia alebo menšia podl'a stavu vývinu embrya. S národom sa deje podobný proces. Nestačia len vonkajšie podmienky ku jeho vzniku: musí tu byť určitá podstatná sila, ktorá slúži ako kryštalizačný bod nového organizmu a prejdú často stáročia, kým sa prebudí vedomie osobitosti a vznikne osobnosť národná, ktorá sa dožaduje miesta medzi ostatnými, sebe rovnými členmi.

Národotvorné procesy nepatria minulosti. Sú stálym prejavom l'udského dejstvovania na zemi a dokiaľ človek v množstvách na zemi bude prebývať, dovtedy budú vznikať a zanikať národy. Národy sú včera, dnes i zajtra, i keď nie vždy tie isté, tak ako l'udské osobnosti sú vždy na svete, i keď nie tie isté. Niektoré stárnu skôr, niektoré odchádzajú z javiska dejín neskôr. Dosiaľ sa veda nezapodievala vekom národov, lebo najviac hluku a hrmotu robia na svete štáty a ich mocenské záujmy.

Dnes, ako včera naši otcovia alebo zajtra naši potomkovia, sme svedkami vzniku nových národných osobností. A ako veda je slepá, tak sú slepí úmyselne či nevedome aj politici v hodnotení znakov času. Diplomacia a politika zapodieva sa dielčími otázkami dňa, ktorými je tak zavalená, že nemá čas pozdvihnúť oči a hodnotiť súčasné javy a podl'a toho udávať smery pre dennú politiku. Len ten, kto môže zavčasu poznať ďalší vývinový smer v určitej oblasti, je schopný udávať smernice pre praktické politické alebo diplomatické zásahy v prospech vlastného národa alebo celého l'udstva. *Cognitio per causas:* pravé poznanie je len z príčin čiže založené na príčinách.

Národotvorný proces môže sa diať cestou integrácie alebo cestou dezintegrácie. V obidvoch prípadoch však ide o ten istý prirodzený zákon: *ratio seminalis* národa, dozrievajúc, buď zoskupuje rozmetané prvky a stmeľuje ich definitívne v jeden celok alebo rozmetáva umelé putá, ktoré jej boli vnútené zvonku, a hľadá si cestu rozkladu určitého telesa, aby definitívne sebauplatnila. Metódy sú rozličné, ale cieľ je vždy ten

istý: nová národná osobnosť pri integrácii alebo viaceré národné osobnosti pri dezintegrácii.

Ako príklad týchto procesov vezmeme dva súčasné javy: arabizáciu a rozklad Indie.

Nebudeme a nechceme sa tu zapodievať chybami a omylami diplomacie a politiky. Za tie platia dotyčné národy a v posledných dôsledkoch svet. Nás zaujíma problém iba po stránke národotvornej ako objasňujúci príklad, na ktorom sa budeme usilovať pochopiť podstatné znaky vzniku nových národov

I. Čo rozumieme pod arabizáciou? Pod arabizáciu rozumieme vznikanie arabskej národnej pospolitosti ako zvláštnej, jednotnej a nedeliteľnej osobnosti. Hovoríme "vznikanie", lebo ide o "stávanie" *(fieri),* ktoré však v dohľadnej dobe stanú sa skutočnosťou *(factum esse;* uskutočneným bytím). Svetová politika nateraz rozumie pod arabizáciou iba hýbanie sa arabských národov, bez toho, že by sa starala, kam toto hýbanie vedie a ktoré sú jeho hybné sily.

Arabizácia znamená čoskorú integráciu *arabsky hovoriacich štátov v jeden národ* a štát podľa toho istého vzoru, podľa ktorého nemecky hovoriace štáty zliali sa v jednu osobnosť jednotného nemeckého národa a jednu ríšu v minulom storočí.

Zrejmých a neomylných znakov tejto podstatnej integrácie je veľa. Tak nová egyptská ústava hovorí o Egypte ako o čiastke veľkého arabského národa. Libanončania a Sýrčania hovorili po arabsky len so svojimi sluhami a medzi sebou len francúzsky. Teraz hovoria len arabsky. Až do minulého roku diplomatické pozvánky boli písané v arabských štátoch (Syria, Libanon) francúzsky; dnes len arabsky. Ešte r. 1954 irakský kráľ Feizal v Beyrute pripíjal brindisi šampanským a whisky, ale r. 1955 vítali v tom istom Beyrute jordánskeho kráľa Husseina iba minerálkou a oranžádou. Návštevy medzi arabskými štátmi sa stupňujú. Egypt, Saudi Arábia, Libanon, Jordánsko a Sýria tvoria základ tohto rýchleho zoskupovania. Dnes už mizne pojem Egyptčan, Libanončan atď. a je nahradzovaný pojmom "Arab", ktorý vyjadruje ich osudovú národnú pospolitosť. Štátne hranice začínajú tratiť zmysel pred víziou neďalekej budúcnosti.

Základom tohto zoskupovania je jedna reč, arabčina, ktorou tieto štáty hovoria. Na základe tejto reči vedúca vrstva a obyvateľstvo spomenutých štátov sa spoznávajú ako v spoločnom zrkadle. Cez ňu zhodnacujú svoju pospolitosť. Ňou sa tradujú podstatné prvky ich kultúry či už ide o mohamedánov alebo kresťanov. Jej ďaleký dejinný vznik posunuje do šera histórie základ dnešného "arabstva". I keď je ono dielom posledných desaťročí, korene arabstva sú v rannej minulosti a spoznávacím znakom tohto pomalého vzrastu cez stáročia je arabčina.

Etnický faktor ustupuje celkom do pozadia. Vystupuje tuná reč ako

národotvorný činiteľ najvyššieho stupňa. Po stránke etnického pôvodu stretáme sa v tejto oblasti okrem základného semitského prvku s krvným dedičstvom faraónskeho Egypta, ktoré bolo podľa dejinného zistenia veľmi rôznorodé (pôvodné obyvateľstvo chamitské, hyksos, semiti, atď.), ako aj s prínosom rozličných rás ako boli hititi (hetejci), ktorých krvné potomstvo po zániku ich veľkej ríše ostalo na mieste (časť dnešnej Sýrie), moabiti, amorhejci, chorejci potomkovia arijského obivateľstva cisárstva Mitanni atď. Tieto a iné krvné činitele úplne zmizli pod ohňom arabčiny: všetky rozdiele tohto druhu platia do nenávratnej zjednošujúcej ďalekej histórie, kde ich ani rozoznať nemožno a dnešných Arabov to ani nezaujíma. Čo je jedine dôležitou skutočnosťou, je veľká, arabsky hovoriaca pospolnosť, ktorá sa cíti oslabená jestvovaním množstva malých štátov a chce aj politické zjednotenie, ktoré by vyjadrovalo jeho rečovú a kultúrnu jednotu. Zložitosť etnického prináležania sa zjednodušuje v krátkom pojme: Arab. Arabmi sú Egyptčani, Libanonci, Sýrčania atď. bez ohľadu na krvný pôvod a toto povedomie je vyjadrením súčasnej skutočnosti.

Výsledkom tohto uvedomievania pravdepodobne bude, že zmizne pluralita štátov a bude jeden arabský zväzový štát. Nemožno prorokovať, či pôjdu králi alebo pôjdu republiky ači sa najde federalistické riešenie takého stupňa, ktoré umožní udržanie obidvoch. Stupeň federalizovania dnešných malých arabských štátov je druhoradou otázkou, keď už raz je zproblematizovaná ich nezávislosť ako zbytočná prekážka sily jednotného a nedeliteľného arabského národa. Množstvo štátov pre jeden ten istý národ je vždy nezmyslom v očiach prebudených rodoľubov. Pre nemecký prebudený národ federalizácia išla tak rýchle, že sa Nemci ani nenazdali a boli všetci v jednej Ríši, ako by to bolo tak bývalo vždy.

Niet pochyby, že okrem reči ako činiteľa, ktorý urýchľuje proces arabizácie, treba zaznačiť strach arabstva pred Izraelom, za ktorým stoja veľké svetové sily. Irak úradne drží sa stranou tohto zjednocovacieho procesu pre strach pred Sovietmi (bagdadský pakt) a preto je predmetom veľkého náporu zo strany Egypta a Saudi-Arábie, ktoré ho považujú za zradcu arabskej veci. Môže sa stať, že tento postoj bude stáť kráľa Feizala trón, lebo mládež je za zomknutie sa všetkých Arabov a lavina arabizácie sa na hraniciach sýrsko-irackých nezastaví.

Trochu iný je problém u arabsky hovoriacich kmeňov v severnej Afrike. Tam sa stala arabčina úradnou rečou preto, lebo tieto kmene prijali mohamedánstvo. Mnohé z týchto kmeňov hovoria ďalej svojimi rečami a ťažko by bolo tvrdiť, že budú pochytené arabizačným nadšením. Arabizácie nie je podstatne vecou mohamedánskou, i keď mohamedánstvo prispelo nesmiernou mierou ku dnešnému arabskému zjednoteniu a tak ku vytvoreniu pojmu arabského národa. Sú mohamedáni, čo nie sú Arabi (Perzia, Afganistan, Beludžistan, Turkestan, Pakistan,

časť Malaye, Indonézie a Číny) a sú Arabi, čo nie sú mohamedáni (katolícki Maroniti, ortodoxní Sýrčania; Drúzovia, čo zachovávajú svoje staré náboženstvo). Je však pravda, že väčšina tých, čo sa cítia Arabmi, sú mohamedánmi a u mnohých sa tieto dva pojmy priamo stotožňujú. Toto stotožňovanie je jeden z prameňov, (i keď nie najväčší) arabskej nenávisti voči židovstvu. Je zaujímavé rozjímať nad týmto vzhľadom arabsko-židovských vzťahov. Etnicky a rečove sú bratsky príbuzní. Táto príbuznosť sa stupňuje tým, že časť židovstva, čo opustila monoteizmus v časoch oddelenia izraelského kráľovstva od judského a prebývala v Galilei, vliala sa do dnešného arabstva ako jeho integrálna časť. Možno aj preto sa Arabi a Židia tak veľmi nenávidia, lebo nenávisť medzi rodnými bratmi býva väčšia než medzi cudzími. Čo ich rozdelilo, je ďaleký historický vývin a náboženstvo, jeden i druhý dôležitý národotvorný činiteľ.

II. Podstatne iný národovorný proces je rozklad Indie. Bude sa mnohým zdať predsa len predčasné hovoriť o rozklade Indie, ktorá sa iba pred pár rokmi objavila ako samostatný štát s veľkými ambíciami veľmoci v medzinárodnej politike. Ale i napriek vonkajším zdaniam (zdania su klamné) bude dobre určité prvky v štruktúre Indie rozobrať a zistiť v nich činitele, ktoré ako trhliny na stavbe sú predznakom dezintegrácie.

India bola pojem *geografický:* tým stavom sa označoval poloostrov v Ázii a jeho obyvateľov nazývali v Europe Indami a to zvlášť odvtedy, odkedy Anglicko obsadilo tento poloostrov a utvorilo z neho *jednu* zo svojich kolónií pod *jednotnou* administráciou. *Geografická* jednota tohto subkontinentu a *administratívna* jednota britskej kolónie budili v Europe falošný dojem akejsi "národnej" jednoty.

Mladí Indovia chceli striasť zo seba koloniálne jarmo britské. Preto založili "Kongres". Pôvodne "kongres" znamenal každoročnú trojdňovú schôdzku v niektorom meste, kde sa trocha rečnilo a potom celý rok málo alebo nič nerobilo. Z "kongresu" urobil hnutie až Gandhi po svojom návrate z Afriky: vlial do neho celý svoj vlastenecký oheň; rozhýbal mladú inteligenciu a časť masy, aby uskutočnil "hind swaraj" indickú vlasť). Hnutie bolo celo-indické a chcelo vyhnať Angličanov z Indie.

Lenže Gandhiho sen, jednotná vlasť indická, už za jeho života ukazoval sa nemožnosťou. Sám vo svojej autobiografii (časť 5. § 38) opisuje nenávisť medzi mohamedánmi a gudžaratmi; rečové ťažkosti na "kongrese", kde sa muselo hovoriť po anglicky, aby sa medzi sebou rozumeli predstavitelia národov Indie (Maratov, Gudžaratov, Urdov, Telegov, Tamilov atď.). Okrem toho obyvateľstvo Indie bolo rozdelené nepreklenuteľnou priepasťou náboženstva na hinduov a mohamedánov. Mohamedáni predstavovali menšinu a báli sa nadvlády hinduov; okrem toho cítili sa napolo "arabmi" (č. 2; § 7). Aga Khan vo svojich "Pamätiach" (1954) na mnohých miestach hovorí o tom istom probléme: "Bola

India jedným národom (nation) alebo pozostávala z dvoch národov?" Pod dvoma národmi "(úžasná pomätenosť pojmov!) však rozumie mohamedánov a hinduov, teda rozdiel čisto náboženský. Kongresová strana trvala na báze jedného národa (nation), mysliac pri slove "národ" na spoločnú štátnosť celého indického poloostrova. Mohamedánom sa podarilo, pri zlomyseľnej pomoci britského ministerstva kolónií, presadiť svoje ciele a r. 1947 pri vyhlásení samostatnosti, vznikol druhý štátny nezmysel: Pakistan. Nezmysel pre viaceré príčiny: jeho pojivom je spoločné náboženstvo; jeho obyvateľmi sú na západe Bengali a na východe Urdi (aby sa rozumeli, používajú angličtinu ako úradnú a vyučovaciu reč) a tieto dva národy sú oddelené od seba cudzím územím 1500 kilometrov.

Po vyhlásení samostatnosti India začala cítiť nemožnosť situácie: angličtina, znak britského koloniálneho pánstva, ostala i naďalej ako zjednocujúci prvok tohto kolosa, čiže mala a má, okrem geografickej uspôsobenosti polostrova, "národnú" zjednocovaciu funkciu. Mladá generácia by rada odstránila tento zbytok nedávnej minulosti a nahradila angličtinu novou spoločnou rečou. Lenže ťažkosti su nesmierne a prakticky neprekonateľné. Ako kdekoľvek na svete, etnické skupiny začali sa hlásiť o svoje práva. Tak r. 1953 Nehru musel povoliť prvý štát na rečovom základe (Andhra, kde sa hovorí telegu). Tento príklad slúžil ako ponuka pre ostatných a tak sa pripravuje reforma, podľa ktorej India sa rozdelí na 16 etnických štátov (dva sú dvojrečové: Pandžáb a Bombay). V Bombay minulý rok boli veľké zrážky medzi Maratmi a Gudžaratmi pre národnostnú nenávisť a Nehru dal strieľať do ľudí, lebo túžia po slobode tak, ako si ju oni predstavujú a nie, ako im ju chce nanútiť Nehru. Nehru, bojovník za slobodu, strieľa do bojovníkov za slobodu! Bombayský štát bude znamenať začiatok národnostného boja v Indii a povedie k rozpadu Indie na menšie štátne celky, založené na etnickom a rečovom podklade.

Vláda si je vedomá nemožnej situácie, čo sa týka reči. Dnešná vládnuca vrstva hovorí anglicky a s angličtinou sú tak spoluspodstatnení, že napr. Nehru, ak hovorí vo sne, hovorí anglicky. To povedal Gandhi. Angličtina je rečou úradov, škôl, vojska a hlavných denníkov a časopisov. Mládež však túto reč odmieta a nechce sa ju učiť. Nehru preto nariadil, aby sa ustanovila ako úradná reč Indie hindostani, ktorou hovorí asi 40% obyvateľstva celej Indie. Avšak táto stará reč je nevyvinutá; chýba jej moderný vývin a s ním tisíce výrazov pre vedecké a technické označenia. Zvláštna komisia pracuje na prispôsobení hindostánskej reči k moderným potrebám úradnej reči indického numerického kolosa 550 miliónov obyvateľov. Podľa Nehruových úmyslov hindostani bude úradnou a vyučovaciou rečou celej Indie a okrem toho bude sa vyučovať domáca reč každého kraja a angličtina.

Avšak zavedenie hindostani ako úradnej reči nemôže a nebude trvalým stavom tohto poloostrova, lebo však hindostani je pre juhoindijských Tamilov tak cudzia, ako je Talianom švédština. Kým pre niektoré štáty (Bihar, Madhya Pradeš, Uttar Pradeš a Radžastan) hindostani je domácou rečou, pre všetky ostatné etnické skupiny je práve tak cudzou ako je dnes angličtina. A reč je dnes jedným z najsilnejších národotvorných síl. Ako neprijímajú angličtinu, tak budu odmietať hindostani, lebo každá národnostná skupina bude si žiadať zavedenie vlastnej reči ako suverénneho znaku svojej osobitosti. Pre etnické a rečové rozdiele panuje v dnešnej Indii nesmierne napätie, ktoré sa stupňuje vo vyvinutejších zónach v nenávisť.

Pre väčšinu obyvateľstva reč hindostani je a bude ešte viac v krátkej budúcnosti znakom cudzieho nadpánstva, predstavovaného federálnou vládou v New Delhi. Nehru si je vedomý tohto živelného procesu a sa mu vzpiera všetkými mocenskými prostriedkami. V septembri minulého roku vyhlásili v Južnej Indii: "Mocné rozkladné sily pracujú. Avšak India, od Himaláje až ku Cape Comorin ostane silnou nerozdielnou jednotkou napriek komukoľvek a čomukoľvek". Týmito silami, ktoré pracujú, sú etnické skupiny, dožadujúce sa svojho samourčovacieho práva bez ohľadu na mocenské plány vlády v New Delhi. Cieľ Kongresu vyhnať Angličanov bol dosiahnutý. Nástupcom anglickej kolónie nemôže byť svetová veľmoc India. Takáto veľmoc bola len snom: sotva sa narodila na mape, už zomrela na vnútornú slabosť, ktorá pozostáva v národnom hýbaní sa etnických skupín, ktoré sa dožadujú plných práv národov, vpočítane samostatnosti a to i mimo zväzu dnešnej únie.

Federálna vláda tomuto procesu nechce rozumieť. Dáva prednosť strielaniu a útlaku. Lenže tieto prostriedky robia mučeníkov a mučeníci rozpaľuju idey do žerava. Vo vnútri nastáva boj proti federálnej vláde v New Delhi, čiže podstatne ten istý jav ako boj Marokáncov proti Francúzom alebo Cyprušanov proti Angličanom. Anglicko strieľa do Cyprušanov, Francúzsko do Alžírčanov (Berberov) a India do Maratov. Výsledok však bude rovnaký: sloboda národná pre jej bojovníkov.

Keby delhická vláda nebola zaslepená svojou fixnou myšlienkou jednotnej Indie, tak by pochopila zemetrasnú silu, ktorá sprevádza zrod nových národov a nevyhnutnosť zákonov, ktoré mu slúžia za bytnostnú normu. Úlohou vlády malo by byť urýchliť tento proces, lebo však tlak budí protitlak. Ak vláda zotrvá pri útlaku ako prostriedku na záchranu 'jednotnej Indie" tak indický poloostrov stane sa mozaikou úplne neodvislých národných štátov. Na túto chorobu sa rozpadla rakúska ríša. Ak vláda podá pomocnú ruku národným hnutiam v plnej miere, ba priamo predchádzajúc národnostné želanie etnických skupín, tak by sa mohla India udržať ako federácia národných štátov, čím mala sa stať zavčasu rakúska ríša, a o čo sa dnes usilujú štátnici v Európe: zjednotená Európa.

Slobodné národy, ale všetky, so svojimi národnými štátmi tvoria kontinentálnu úniu. Toto mal by byť cieľ federálnej vlády v Delhi. Nateraz však v Delhi straší *"národná"* jednota. Pre túto nikdy predpokladov nebolo a je imaginárnou víziou, ktorá sa zrodila z *jednotnej* administratívy koloniálnej a z geografického zobrazenia poloostrova. Avšak činitelia tohto druhu nie sú živelnými silami zrodu národov.

Diplomacia UNO je ďaleko za týmito skutočnosťami. Tam indický národ má veľké slovo a rozdeluje "écesy" o pacifizme pre celý svet. UNO nevidí, že India je len numerický kolos, že je mŕtvo narodená veľmoc a že pacifista Nehru bude inak mať vojnu doma.

Rozbor podobných javov na celom svete prispel by nesmiernou mierou ku správnemu chápaniu a ku správnemu rozhodovaniu vo svetovej politike. Táto, bohužiaľ, je však naďalej vedená mocenskými záujmami veľmocí alebo vládnucích elementov, a preto sme svedkami toho, že kto slobodu chce mať, musí si ju krvou svojou zaplatiť, aby sa splnilo Písmo: *Sine sanguinis effusione non fit redemptio.* Ideály ONU sú iba papierovou skutočnosťou. Dovolávať sa ich ako argumentu je to, čo náš básnik vyjadril obrazom: "pravda u dvier žobrie".

CUDZINOU KRÁČAM

Voňavé vánky a svätosť tichú
jar v náruč nosí.
Cudzinou kráčam, samotný kráčam —
schúli ma ktosi?

Na stráňach život, v dolinách zeleň,
jar celá v kvete.
Cudzinou kráčam, samotný kráčam —
ďaleko k méte?

V kalichu ruží červeňou lásky
jas dávna šumí.
Cudzinou kráčam, samotný kráčam —
vlasť padla v rumy.

Uvädlú jeseň mráz zimy spáli,
jar znova zabrieždi.
Z cudziny hrdo vrátim sa domov
s pohľadom na hviezdy.

Cyril Ondruš

DR. FRANTIŠEK HRUŠOVSKÝ

IN MEMORIAM

Keby sme videli, že dráha vystreleného šípa sa náhle zlomila, povedali by sme, že je to proti všetkým zákonom pohybu a gravitácie. Smrť Hrušovského necháva nás v podobnom rozpačitom údive. On, ktorý vedel aj hodinu rečniť bez toho, aby sa mu hlas čo len trochu zachvel, ktorý nielen pohybom ale celým svojím bytím robil na nás vždy dojem pevného muža, odrazu vyhasol ako elektrická lampa, v ktorej prehorel odporový drôt. Kto by si bol v deň jeho smrti pomyslel, že za jeho pokojnou tvárou, vyrovnanými spôsobami skrýva sa agónia? A tu nenazdajky prehrmel popri nás ako žiarivá strela. Intenzita vnútorného ohňa spálila jeho životný knôt.

Hrušovský je osobnosť nového Slovenska. Mal iba pätnásť rokov, keď vznikla Česko-Slovenská republika. Rástol a dotvoril sa v dejinnej periode, ktorú môžeme nazvať bojom slovenského národa o politické práva. Zakiaľ XIX. storočie je skôr obdobím boja za právo vlastnej mluvy, 'za tú našu slovenčinu", XX. storočie je viac: je úsilím za uplatnenie dôsledkov národnej individuality, za politickú samostatnosť. V tom je nie natoľko rozlišenie ako prirodzená gradácia dvoch vekov nášho národného vývinu. V pomere ku bezprostrednej minulosti, ktorá v dusnej atmosfére Uhorska nemohla doniesť nášmu národu nič iného než ochablosť a vysilenie, povojnové európske vetry prečistili aj politické ovzdušie Slovenska. Je to doba politického a duchovného vajatania. Hrušovského generácii dostalo sa do vena prežívať a brať činnú účasť v bojoch slovenského národa o autonómiu v Česko-Slovensku.

Dve výrazné možnosti v nebývalej miere rysujú sa slovenskej mládeži: vysokoškolské štúdium a služba národu. Nie žeby Slováci predtým neboli študovali na vysokých školách! No počet tých, čo mohli študovať, bol v pomere k celému národu malý. Natoľko, že inteligencia nemohla hrať prirodzenú vodcovskú úlohu, ako tomu bolo u iných národov. Za Uhorska bolo tiež veľa Slovákov vo verejnom postavení. No až na výnimky, nemožno povedať, žeby boli slúžili národu. Ak sa nestotožnili s "mad'arskou štátnou ideou", museli sa národne neutralizovať. Tým mnohí osobne i národne zapadli.

Za Česko-Slovenska to nebolo viac možné. Ľud národne okrial a začal normálne dýchať. Slovenská inteligencia poväčšine vyrástla z neho a vyviňovala sa s ním. Jej záujmy a záujmy slovenského ľudu viac sa nekrižovali, ale šli súbežne. Hrušovský je práve typický predstaviteľ tej

generácie, ktorá vzišla z ľudu a vyrástla ako na úder čarovného prúta na vodcovskú úlohu v národe. Niektoré individuality tejto generácie vyspeli na európsku intelektuálnu úroveň a mohli náš malý národ čestne reprezentovať na poli svojej činnosti. Hrušovský patril k týmto osobnostiam. Jeho práca a jeho meno získali si úctu nielen doma ale aj u susedov: u Poliakov, Maďarov i Čechov.

Nebola náhoda, že Hrušovský zasvätil svoj život slovenským dejinám. Bolo to vábivé pole, ktorého výskum musel podnietiť predstavivosť mladého slovenského intelektuála. Je známe, že maďarská historiografia spred prvej svetovej vojny zapodievala sa viac dejinami štátneho zriadenia v Uhorsku než dejinami obyvateľstva, ktoré žilo na jeho území. Čím viacej toto štátne zriadenie zamlčiavalo mnohonárodný ráz Uhorska, tým formalistickejším a bezkrvnejším sa stávalo maďarské dejepisectvo. Preto Slováci v maďarskej škole mohli sa len veľmi málo dozvedieť o svojej národnej minulosti. Toto umelé prázdno mohlo iba zvýšiť záujem Hrušovského o slovenské dejiny. Upútali ho menovite tie duchovné a mravné sily, ktoré pri všetkej nepohode vedeli udržať náš národ pri živote v jeho historickom priestore za tisíc rokov. A potom, keď úradná česká veda začala zámerne zmalicherňovať slovenskú národnú existenciu, aby štátoprávne tým ľahšie a bez výhrad pripútala Slovensko k českým krajinám, Hrušovský pohrúžil sa do slovenskej minulosti, do národných archívov, a vyniesol na svetlo množstvo dokladov o historickej individualite slovenského národa a o kontinuite jeho národného úsilia v Strednej Európe. Hrušovský bol si vedomý intímnej spojitosti dejín a politiky, ktorú Leopold von Ranke, chýrny nemecký historik XIX. storočia, bol vyjadril týmito slovami: "Ak bez znalosti prítomnosti poznanie minulosti je kusé, bez znalosti minulých dôb pochopenie prítomnosti je nemožné." *(Geschichte und Politik,* Leipzig, str. 127.) Vo svojich historických spisoch Hrušovský vyhrabal spod hlenitého nánosu maďarskej historickej vedy onú niť, čo zaisťuje slovenským dejinám organickú súvislosť od čias Veľkomoravskej ríše dosiaľ. On bol prvý, čo Slovákom otvoril ich minulosť dokorán a tým postavil ich terajšie politické ašpirácie na reálny základ. Zaiste i pred Hrušovským náš národ mal svojich dejepiscov. No tak u Fraňa Sasínka ako u Júlia Bottu sú slovenské dejiny podané priveľa v maďarskej politickej determinácii. Hrušovský však akoby bol vylúpnul slovenské dejiny zo strohých inštitucionálnych foriem maďarského etatizmu a posvietil na slovenský život ako prejav osobitnej stredoeurópskej národnej individuality. A pri rozbore kultúrneho a sociálneho aspektu nášho vývinu vedel vždy znamenite poukázať na celkové jeho európske súvislosti. Preto jeho *Slovenské dejiny* (1939) mali taký úspech, že okrem Sv. Písma a Katechizmu stali sa vari najrozšírenejšou knihou na Slovensku.

Ak politika je príčinným pokračovaním dejín, tak politika, ktorá nakoniec viedla k Slovenskému štátu bola pre Hrušovského dozretím onej

dejinnej problematiky, ktorú nakopil pred nami najprv mad'arský a potom český etatizmus. Hrušovský veril, že dejiny majú svoj zmysel v uskutočňovaní stále vyššieho stupňa slobody pre jednotlivcov i národy a že Slovenský štát je logickou etapou tohoto všeľudského vývinu. On pripúšťal, že Slovensko dosiahlo štátnej samostatnosti v určitej medzinárodnej konjunktúre. No pre neho bolo rozhodujúce, že celková tendencia národného vývinu smerovala k samostatnosti bez ohľadu na medzinárodné pomery pomníchovského obdobia. A naozaj niet konjunktúry, ktorá by mohla tvoriť národy alebo dokonca nanútiť niektorému samostatnosť, keby to bolo proti základným tendenciám jeho vývinu.

Zničenie Slovenského štátu Sovietskou armádou a obnovenie Česko-Slovenska za vojenskej asistencie Sovietov a proti vôli slovenského národa Hrušovský považoval za surový cudzí zásah nielen do nášho národného dejstvovania, ale aj do celkového vývinu Európy; za zásah, ktorý vysvetľoval len prekypením sovietskej moci poza Karpaty do stredoeurópskeho priestoru.

Po r. 1945 Hrušovský najprv z Ríma, potom z Ameriky pozorne sledoval, ako Slovensko reaguje na nové pomery, na komunizmus a českú snahu po opätovnej nadvláde. Výsledky tohoto pozorovania mohli ho len utvrdiť vo viere v immanenciu idey slobody v našom národnom bytí. Hrdelné procesy proti slovenskej inteligencii a všetko to príkorie a poníženie, ktoré jej nový režim vnútil, to boli v jeho myslení splátky krvi a bolesti celej jednej generácie za odvážne ašpirácie na slobodu. Hrušovský nikdy nebol spokojnejší, než keď sa mohol presvedčiť, že jeho videnie slovenského vývinu ako historika nachodilo časté overenie v zaťatom vzdore slovenského národa proti cudzej nadvláde, v svrchovanom pohŕdaní, ktoré Slováci denne prejavovali k novým samozvaným vládcom. A táto vernosť Slovákov k myšlienke čo raz väčšej slobody ako základnému zmyslu ich dejín utvrdila ho v nezlomnom presvedčení, že po opadnutí sovietskej povodne v Strednej Európe, žiadon sused viac nebude mať moci, aby zabránil vzkrieseniu slovenskej štátnosti.

Hrušovský je zložitá osobnosť: vychovávateľ, dejepisec, politik. O každom z týchto prejavov jeho individuality možno osobitne písať. No ťažisko jeho osbonosti vidíme vo výchove národa k slovenskej štátnosti pomocou dôkladnejšieho dejinného sebapoznania. Iní vynikajúci naši dejatelia tejto doby mohli hrať významnejšiu úlohu v politickom živote štátu, iní mohli mať vari väčšiu popularitu v ľude. No Hrušovský je jedinečný vo svojom trvalom myšlienkovom vplyve nielen na našu generáciu, ale aj na tie, čo prídu. Myslenie Hrušovského zostane podstatnou zložkou toho kvasu, ktorý dal celkovému slovenskému dejstvovaniu v tomto storočí vyrásť na štátopolitický problém.

Nech vzácna pamiatka tohoto veľkého Slováka svieti nám všetkým na ceste za jeho konečným riešením.

Dr. Jozef A. Mikuš

ROZLÚČKA

Túto báseň som nechcel nikdy písať
a tejto strašnej hodiny
nechcel sa dožiť nikto z nás.

Pochmurný september bez ozajstného lúča,
bez lastovíc a zelene
zastrel nás flórom
a zrazu je tu všade veľké prázdno.
Bože môj, aká clivota.

Pri jeho rakvi
vence a vence
a slzy, slzy,
pri jeho hlave
slovenská zástava a pri jeho nohách
kľačiace zástupy. A mne sa zdá,
že plače celá zem
a vo všetkých slovenských srdciach
ako by srdce umrelo

Pán direktor,
národ vám stavia čestnú stráž.
Dvíhajú sa k vám železiza i rany;
čo rozmetené, ubité,
pozdravujú vás slávou svojej muky.

Túto báseň som nechcel nikdy písať.
Veď čo je slovo, slabé ľudské slovo?
ako mu vnútiť
náš tvrdý plač?

Ako by odpadol
z červenej ruže kvet.
Ako by každý z nás bol na márach.
Ako by sa toto
nebolo ani stalo.

Odteraz, od tejto desnej hodiny,
kráčajme tvrdšie.
Opakujú sa skúšky,
vyľudňujú sa naše izby,
množia sa naše hroby v celom svete.
Kráčajme tvrdšie, verme urputnejšie
a milujme sa, bratia v národa.
Postavení sme v ohni
a len smrť naša posledná
ukáže, čo sme obetovať hodní.

A nech mi nikto nevyčíta,
že plačem usedavo
a neviem prestať. Myslím iba na to,
že Slovensko viac neuvidí nikdy.
Nemal on inej nádeje,
po ničom inom netúžil.
A je to nádej, hoci nesplnená,
zo všetkých prvá, večne krvavá.

Kráčajme tvrdšie, verme urputnejšie,
vytvorme reťaz dobrých rúk.
Ako nám kážu
zákony sväté,
tak ochraňujme hradby mesta nášho.
Smrť nezlomí a nezničí,
čo obraňuje pevné mužské srdce.

Pri jeho hlave
spustená na pol žrde
zástava slovenská. A na Slovensku
zvesť hora hore podáva
a všetci plačú, ale hovoria si:
Vydržíme a život nás
prebolí k slobode. Tu na cintori
my stískame si ruky v jednom žiali.

A toto je ten kameň,
ten kameň hrobový,
pod ktorým hlboko,

hlbšie než ruže rastú,
odpočíva pán direktor
od všetkých svojich námah.
Ešte i stromy
sú pri ňom ticho.

Karol Strmeň

BIBLIOGRAFIA DIEL DR. FRANTIŠKA HRUŠOVSKÉHO

Veľká Morava a Poľsko. 1933

Boleslav Chrabrý a Slovensko. 1933

Začiatky kresťanstva na Slovensku. 1933

Tristo rokov od založenia univerzity v Trnave. 1935

Prehľad slovenských dejín (po poľsky). 1938

Slovensko v dejinách strednej Európy. 1938

Slovenské dejiny (1–6 vydanie). 1939

Vyučovanie vlastivedy na slovenských stredných školách. 1940

Slovenské národné zhromaždenie v roku 1861. 1941

Obrázkové slovenské dejiny. 1941

Slovenské dejiny. Učebnica pre IV. tr. stred. škôl. 1941

Dunaj, I. Učebnica dejepisu pre VI. roč. slov. ľud. škôl. 1941

Dunaj, II. ..... VII. 1941

Dunaj, III. ..... VIII. 1942

Dunaj, Beh "B". 1941

Dunaj, Beh "C". 1942

Styky slovenských kniežat so Svätou Stolicou. 1947

Slovenskí vladári. 1949

This is Slovakia. 1953

Slovenské rehole v Amerike. 1955

MOTOŠKOVI

Dlho som blúdil veľkým cintorínom, kamarát, lebo nik mi nevedel povedať, kade ti je posledná cesta. Tak ticho si sa na ňu vystrojil, sotva sme sa dopočuli, že nás opúšťaš.

Nuž dlho som blúdil, ani som ťa už nehľadal vlastne. Už som sa toho vzdal. Už som prekrížil dlhé rady parádnych, ovenčených, čiernych pohrebných kočov s pohoničmi v cylindroch. Tu som sa ani nezastavil. Umelcov zriedka vozievajú na takýchto kočoch. Veď aj ty si bol vojakom, kamarát, a vieš, že hrdinov-kamarátov pochovávali sme kadekde, kde prišlo a ako prišlo, na miesta, ktoré nik nenájde: ani matka, ani syn, ani vďaka, ani úcta, ani sláva, azda ani rozpomienka nie.

Ani pohonič v cylindri tam nebol.

Kdeže! . . .

Ani zvony nie.

Iba nám ostatným vojakom tak na chvíľu ustrnul kamarátsky zrak a to bolo aj miesto kríža. Potom sme pochodovali ďalej.

Osud hrdinov je taký.

Videl si to dobre toľko ráz a nezutekal si z boja.

Keď si odložil jednu zbraň, chytil si druhú — kladivo a dláto a začal si kresať Krista. Najradšej do dreva lipového, slovenského. Krista umučeného, slovenského. Tak, ako sa dalo, ako si vedel. Bojoval si ako hrdina, živil vlastným plameňom. Pohanili ti remeslo zavše? . . . Nuž — pohanili. Mrzelo ťa, že ti nerozumejú, prečo bojuješ, ale ťa to premrzelo, vykresúval si ďalej, vykresúval si seba a iných hrdinov slovenských: Hurbanovcov a strigu, tú zo slovenských povestí, Štúra a jánošíkov a autora "Nehaňte ľud môj! . . ."

A seba, pravdaže, nadovšetko seba.

Každý umelec, aj každý sochár opravdive iba seba vykresúva.

Jeden sa vykreše na tanečnicu, druhý na hrdinu. Na Slováka napríklad. Ako ktorý má sklon. Niektorý na tanečnicu cirkusovú, čo po tanci zníma cylinder (taký istý, ako majú pohrebnícki pohoniči a ich patróni,) i ukloní sa a niekto pohodí do klobúka hoci iba nejakú mincu, aj na toho sa usmeje . . .

*

Už sa mi zdalo, že sme sa stretli tu na križovatke toľkých osudov, kamarát, tak som sa hľadania vzdal. Mramorom obložené drahé hrobky som chytro opúšťal, aj mramorových anjelov bez úsmevu. Aj zlaté nápisy. A dostal som sa na akúsi jesennú cestu, čo sa mi pozdala, lebo nebola príliš vyzametaná, lístie stromov tak sedelo na pokraji ako umrelo

a ľudia neboli takí cudzí. Ale už iba raz mi nabehla myšlienka, že niekoho ešte pristavím a niekomu poviem:

— Hľadám kamaráta, nesiem mu pozdravy. Pozdravy od Urpína nad Hronom, kde sa rozbehúval, a od Dunaja pod starým hradom bratislavským, s ktorým sa ťažko lúčil, ale radšej sa lúčil, ako sa dal pokoriť v práve a pravde. Pozdravy od kamarátov po väzniciach a od kamarátov rozplašených svetom, od spolkov a inštitúcií . . . Ech! . . . Tu vo vrecku mám papiere s pozdravmi, ale . . .

Nič som sa nedozvedal, nič som im nevravel, kamarát z bojíšť, už by som sa bol za to aj hanbil. Už to bolo v tej časti, kde je cmiter prostý ako vojenské cintoríny bývajú: rovnaké priestory, rovnaké pozdĺžniky a rovnaké nízke kríže.

Nič som sa nepýtal, ale som si bol istý, že tu niekde musíš byť. Lebo aj hrdinsky si umrel a musíš byť pochovaný ako hrdina: niekde nikde, kde ťa ťažko nájsť, kde prišlo a ako prišlo.

A veď pre teba je jedno, že je tu zem cudzia, cudzia i vrava nad hrobom a že tu ani slovenských zvonov niet.

Pre nás? . . .

Nuž pre nás je to ešte nie jedno.

Nám i tento velikánsky cintorín je iba cintorínom a nie miestom, kde sa stretávajú tí, čo uml'kli navždy s tými, čo ešte hovoria svoju reč.

Kamarát, nás ešte bolí i ten tvoj nový hrob, čo je tu kdesi, a ťažko je tu rozprávať sa so stromami, čo majú čudné mená a nie sú ani smreky, ani lipy.

Ťažko je človeku povedať — s Bohom, kamarát! . . .

*

Ja som sa už hľadania vzdal, ale iste ty si tak chcel, aby som jednak našiel tú mokrú prsť, čo ťa začala prikrývať. Aj aby som našiel onú hŕstku kamarátov so zrakom na chvíľu ustrnutým, čo bol aj slovenským krížom tu na cudzej hrude, aj tichým slovenským otčenášom, aj tichým slovenským — s Bohom.

Aby som našiel pospolu hŕstku ľudí, čo pospolu patria a hoc by každý z nich chodil inou cestou.

Chcel si ešte naposledy ukázať, že neroztratili sme sa celkom a sme bojovníci z jedného tábora.

Nuž i za to — s Bohom, kamarát! . . .

Akosi váhave síce, ale pohli sme sa potom predsa, my, tvoji kamaráti, začali sme pochodovať ďalej, lebo sme na pochode a niekto z nás k cieľu dôjsť musí . . . Či už zajtra a či v pokoleniach budúcich.

Kto-ten v duchu volal ti ešte od cintorínových vrát s Bohom!

I ja.

Iste aj vietor od tvojho Hrona a Dunaja.

J. C. Hronský

TAK

Na brehu sedíš, osamelý rybár,
čakáš a hádžeš do vôd udicu;
lež vo chvíli, keď ňou ryba trhne,
šľahne ťa život ako muliar mulicu.

Hoc padá denne semä do srdca,
nenachodí v ňom šero mlčiace,
to ticho, v ktorom vzbľka iskra,
Pegasa trhnúc prudko za liace.

Zakliata krajina a nebo z olova,
kdeže tu budú kvitnúť stromy?
Zamrzli čierne vody Acherontu
a slza tvoja ľad ich neprelomí.

A zo dňa na deň čakáš novú jar,
naspamäť poznáš každú tmavú ulicu;
no život tento číha za rohom
a mláti ťa jak muliar mulicu.

Vraciaš sa smutný na dno nádeje
a stiahneš rožky ako slimák — neborák;
úchytkom pozrieš hore na nebo,
či je tam ešte čierny mrak.

A ten tam visí, visí ako hrôza,
i hustne, rastie strašným terorom.
Či chceš, alebo nechceš, platíš dane
životu, času, jeho netvorom.

Trepeš sa ako ryba na piesku,
kým nezdrapia ťa večer za šticu,
nesúc ťa ponad púšte márnosti
a tľačuc ako muliar mulicu.

Mikuláš Šprinc

ĽUDOVÍT ŠTÚR PO STO ROKOCH

Dr. Jozef Kirschbaum

Za posledných sto rokov tri slovenské generácie sa vyrovnávali s politickými a filozofickými koncepciami, s literárnym dielom a osobnosťou Ľudovíta Štúra a za kontroverziou nebola ešte, zdá sa, položená bodka. Ak by sme hľadali príčiny len v literárnej pozostalosti Štúrovej, ťažko by nám bolo chápať spory a boje, ktoré sa okolo jeho osoby a diela za storočie odohrávali. Nie preto, žeby bolo možno súhlasiť s E. Denisom, ktorý tvrdí, že "ses écrits sont incontestablement médiocres" [1]. Posudky odborníkov, ktorí s vedeckou škrupulóznosťou analyzovali Štúrove spisy, vyvracajú Denisov posudok, založený skôr na náhľadoch Štúrových neprajníkov ako na rozbore Štúrovej literárnej pozostalosti, ktorú Denis sotva čítal.

Štúra a historický prelom, ktorý jeho vystúpením na Slovensku nastal, nemožno posudzovať len podľa jeho spisov, pretože ide o osobnosť mnohostrannú a napriek mnohým kvalitám jeho literárnych diel, zdá sa, že bol skôr "l'homme d'action" ako "l'homme de pensée". A preto Štúr sa stal predmetom kontroverzie pre svoj zásah do slovenského života, a to takmer do všetkých duchovných oblastí, ako "l'homme d'action", ktorý podľa E. Denisa, tak príkro odsudzujúceho Štúrove spisy, "exercait sur ceux qui l'approchaient une attraction irrésistible, parce qu'il n'avait aucune affectation, qu'il ne vivait que pour sa cause et que son âme débordait d'amour et de foi." [2]

Slovenský duchovný život, rozhýbaný národnobuditeľskou prácou celého radu vynikajúcich slovenských vzdelancov XVII. a XVIII. storočia, postavil Štúrovu generáciu pred dejinné rozhodnutie ohľadne slovenskej budúcnosti. Súčasné myšlienkové prúdy a politicko-sociálne pomery v Strednej Európe žiadali od slovenskej inteligencie takisto odpoveď na otázku, či Slovensko definitívne pôjde vlastnou národnou cestou, na akú sa v protireformácii dalo, alebo či utonie v maďarskom, poprípade v českom kultúrnom živote a etniku. Proti zvodom a prekážkam z jednej i druhej strany, proti tendenciám českým aj maďarským a apatii značnej časti slovenskej inteligencie a pospolitého ľudu, Štúr naviazal na Bajzu, Fándliho, Bernoláka a Hollého a výsledkom jeho kroku bolo nielen zjednotenie Slovákov v otázke spisovnej slovenčiny, ale aj logický dôsledok: definitívne budovanie slovenského života ako oso-

1. Viď: Ernest Denis, Les Slovaques, Paris, 1917, Librairie Delgrave, p. 163.
2. Ibidem, pp. 163—4.

bitnej národnej individuality v zmysle kultúrnom aj politickom.

V obidvoch týchto otázkach vystupuje Štúr ako dovršiteľ duchovného vrenia, lebo v otázke jazykovej ani Bernolák o polstoročie starší, ako správne konštatuje J. Vlček, nebol "revolucionár, lež iba dôsledný kodifikátor toho, čo pred ním vyše sto rokov v tlači katolíckych Slovákov rástlo a zrelo ako rečové faktum",[3] a v otázke slovenskej národnej osobitnosti diela katolíckych vzdelancov z polovice XVII. storočia dokazujú, že nielen otázka slovenskej národnej individuality im bola zrejmou, ale že si aj historickú kontinuitu s Veľkou Moravou ako prvým slovenským štátom uvedomovali.[4] Je preto neznalosťou alebo prekrúcaním historickej pravdy, keď sa v súvislosti so Štúrom tvrdí, že "v rokoch štyridsiatych (minulého storočia) udalo sa viac, než vznik knižnej slovenčiny; udal sa rozpadok jednotného kultúrneho telesa na dvoje, rozkol na dve národné individuality", ako nie bez zámeru písal M. Hodža[5] a preberajú to niektorí cudzí slavisti. V rokoch štyridsiatich minulého storočia mohlo ísť iba o reformu knižnej slovenčiny a odpútanie sa evanjelickej časti Slovákov od biblickej československej, a slovenská národná individualita sa iba scelila, upevnila a rozhýbala k novému životu. Takto to chápala Štúrova generácia a tak to posudzovali všetci objektívnejší znalci duchovného života Slovákov v uplynulých storočiach, ktorí pod ruškom vedy neslúžili politickým protislovenským tendenciám. Jaroslav Vlček dal tomu výraz vo svojej generácii vo formulácii, ktorú dodnes netreba meniť, ale azda len doplniť. "A ešte jedna vážna myšlienka — píše Vlček roku 1844, v chvíľach ťažkých dúm nad opusteným národom, dozrela v Ľudovítovi Štúrovi: ľud náš *pohýbať* rodným jeho jazykom, spojiť jeho inteligenciu, rozčesnutú v stránku katolícku a evanjelícku, vlastnou, strednou slovenčinou — krok smelý, ale logicky idúci z doterajšieho rozvoja reči našej, dôsledok snáh Bernolákových . . ."[6]

Z povedaného logicky vyplýva, že tak v otázke knižnej slovenčiny ako aj v otázke rozhýbania slovenského národného života treba hovoriť o účasti Ľ. Štúra. Lebo ako správne vystihuje Rapant: "Slovenský uvedomovací pochod a vzrast v povedomie slovenského národa . . . javí sa

3. J. Vlček, Dejiny literatúry slovenskej, T. sv. Martin, 1923, str. 34.
4. Viď A. A. Baník, Ján Baltazár Magin a jeho politická, národná i kultúrna obrana Slovákov r. 1728, Trnava, 1936.
5. Milan Hodža, Česko-slovenský rozkol. T. sv. Martin, 1920, str. 9.
6. Ibidem, str. 100 — Vlček tu pravda iba prepisuje, čo Štúr sám napísal, keď v Hlase k rodákom vyznával: "K mišljenke tejto, k vyzdvihnutiu slovenčiny za reč spisovnú a tak k samostatnjemu životu slovenskjemu ťali a razili nám cestu znamenití náš Bernolák a jeho nasledovňici: víborní Fándli, úprimní Ottmayer, vznešení, neúnavne pracovití a obetaví Hamuljak a naposledok ten, čo zo všetkích nás najlepšje prežiu starí, dávno zahaslí vek náš a terajšie naše časi, náš spevní, hlboko dojímaví Hollí: im náleží tá uťešená zásluha, že nás na samích seba pozornými urobili a o samotvornom živote slovenskom pomisleli i na ňom s celou vrúcnosťou pracovať začali."
7. D. Rapant, Dejiny slovenského povstania r. 1848—49, Matica slovenská, 1937, str. 110, I.

ako prirodzený vývoj, prirodzene organický pochod, umožnený všeobecným myšlienkový prúdením dobovým a jeho vzájomnými vzťahmi so súčastnými danými pomerami slovenskými." [7]

Aká bola tedy účasť a zástoj Ľ. Štúra v kultúrnom a politickom diani nášho národa? Bola ďalekosiahla a podmienená osobnosťou Ľ. Štúra. Pokusme sa aspoň letmo vrhnúť na ňu objektívne svetlo.

OSOBNOSŤ A DIELO

Literatúra o Štúrovi je nesporne najobsiahlejšia zo všetkých slovenských osobností a to tak v reči slovenskej ako aj v jazykoch cudzích. Ako sa vyníma ľudský profil a vykonané dielo Ľ. Štúra v tejto literatúre a ako ho možno vidieť našej generácii po preskúmaní diel Štúrových aj diel o Štúrovi?

Pri skúmaní literatúry o Štúrovi an prvý pohľad nápadným je jedno: priatelia i nepriatelia písali o Štúrovi v epitetách. Jedni bohato užívali epitetón ornans (Hurban, Škultéty, Vajanský, Krčméry, Š. Št. Osuský a čiastočne aj Polakovič) a druhí namáčali pero do žlče (Kollár, Šafárik, Havlíček, Palacký, Pražák atď.). Milan Hodža, ktorý neváhal označiť Štúrovu činnosť za *politicum hungaricum,* aby dielo štúrovcov zdiskreditoval, o osobe Štúrovej jednako píše, že "i pri zásadnom svojom omyle Štúr bol nielen buditeľom, ale i myslitelom a politikom veľkého slohu." [8] J. M. Hurban, Štúrov súčasník a druh, ktorý bol často kritický a nie vždy Štúra obdivujúci, hovorí, že "dary jeho boly mimoriadne, energia jeho morálna veľká, sila vôle železná a obrazotvornosť, tak potrebná k odvážnym úmyslom, čerstvá a živa." [9] Hurban obdivoval najmä systematickosť Štúrových ideí, ale na druhej strane neváhal ani napísať: "Poviem rovno: v tom veku boli i hlbší i učenejší a nadovšetko mnohí i slávnejší a skúsenejší . . ." "Jemu stála však pravda vyššie, — píše Hurban — než prúd panujúcich alebo pánstva sa domáhajúcich názorov a pojmov. On, preniknutý vďačnosťou ku každej opravdovej veľkosti ducha, či tu doma, či vonku, či vo vede a umení, či v cirkvi a štáte, či na širom poli mravného a spoločenského života, iba po najprísnejšej kritike vyznával zásadu *jurare in verba magistri.* [10]

Z listov a literárnej pozostalosti Štúrovej vysvitá, že Hurbanova charakteristika Štúra v jadre je správna a nášmu uchu nevyhovuje azda iba vzlet a tón, akým Hurban Štúrov životopis miestami písal. Pre dokreslenie osobného profilu Štúrovho môžme si preto vypožičať aj tú stať Hurbanovho diela, kde hovorí, že "pravda a opravdovosť citu a presvedčenia bola Štúrovi nadovšetko; zastatie sa všetkého, čo napomáhalo život a práva Slovákov, cenil vysoko: hľbka názoru a špekulácie kráčala mu rovným

8. Ibidem, str. 13.
9. J. M. Hurban, Ľudovít Štúr, T. sv. Martin, 1928, str. 135.
10. Ibidem, str. 180.

krokom s hl'bkou charakteru, statočnosťou slova a mravnosťou osoby; láska jeho k národu Tatry obývajúcemu závodila v ušľachtilom srdci jeho s túžbou po sláve a moci, primeranej pochopu a veľkosti národa slovanského. V hraniciach týchto bodov hýbalo sa, tlkło a vrelo srdce Štúrovo." [11]

Široké vzdelanie, ktoré si v krátkom svojom živote nadobudol, [12] a mnohostranná činnosť potvrdzujú, že Štúr mal vlastnosti, ktoré Hurban uvádza. Bez mimoriadnych vlastností bolo by aj nemyslitel'né dielo, ktoré Štúr rozhýbal a v určitých úsekoch aj dokončil. Je preto zbytočné idealizovať Štúra, keď hovoria skutky jeho a neuberú mu na veľkosti ani poukázanie na ľudské chyby, ktoré ako každý človek mal.

Milan Hodža na viacerých miestach svojej knihy uviedol, že Štúr bol typ autoritatívny, ktorý sa "cítieval odporom proti jeho náhľadom akosi osobne urazený a horšil sa na každej kritickej poznámke". [13] S nádychom sarkazmu hovorí, že Štúr a naši buditelia boli "univerzálni duchovia", čo jedným dúškom filozofovali, básnili, zakladali spolky miernosti a pestovali hospodársku spisbu, boli politikmi, agitátormi a diplomatmi, zároveň temer všetci bohoslovcami, a keď nadišla doba i vojakmi. Odvolávajúc sa na Hurbana, Hodža o Štúrovi tvrdí, že bol mužom, ktorý "všetko chcel spraviť sám".

Nepriatelia kultúrno-politickej činnosti Štúra a jeho rovesníkov nenachádzali prirodzene nič charakterného, ani veľkého na Štúrovi, ba šlo to tak d'aleko, že Kollár o ňom napísal, že "jest odpurce a vrah Slováku". O. H. Lanjštjákovi, sl. b. kazateľovi, Štúr a jeho družina boli iba "oulisní vabiči", "nedoučení holobrádci", "svetapozbavení kopaničári" a "neposlušná zberba, chrám osvety lží a loupežstvím poskvrňující". [14] Pre Štefana Launera, "na lyceu evang. šťávnickém čestného profesora", Štúr a jeho družina boli "nestydatá, prostopašná, ožralstvem a smilstvem v krčmách zohýzdená a poškvrnená peleš lotrovská . . ." [15]

Ak prejdeme ponad všetky tieto žlčou písané útoky na Štúra, ktorých bolo na strane J. Kollára a jeho prívržencov českých aj slovenských veľa, a ak na druhej strane v lyricky a vzletne písaných úvahách o Štúrovi za posledné storočie hľadáme iba vecné jadro a pozeráme na jeho osobnosť pokiaľ možno objektívne, zdá sa, že ľudský profil Ľ. Štúra najlepšie vystihol prof. E. Denis, ktorý, ako sme videli, literárne dielo Štúrovo veľmi kriticky hodnotí. K tomu čo sme už z Denisa citovali, žiada sa dodať, že podla Denisa Štúr bol "démocrate d'origine et d'instinct, qui n'avait

11. Ibidem, 200.
12. Milan Hodža o Štúrovi v tejto súvislosti píše: "Štúr vyštudoval bohoslovie, bol hospodárskym správcom, súčasne básnikom, poslúchal vedy štátne a národo-hospodárske, jeho dielo najtrvácnejšej ceny je ästetické, bol filozofom, politickým spisovateľom a publicistom atď." str. 318.
13. Ibidem, 379.
14. Citované z J. Vlčka, Dejiny lit. slov., str. 124.
15. J. Vlček, Ibidem, str. 125.

d'autre âme en quelque sorte que l'àme collective de sa race" a "qui condamnait les joies les plus légitimes de la vie pour se consacrer exclusivement à la patrie." O nedostatkoch Štúrových Denis píše duchaplne, že 'il n'est pas sur que ses défauts, qui étaient ceux de toute sa génération, n'aient pas contribué à son succès." [16]

Pre pochopenie obratu, ktorý u Štúra nastal po potlačení povstania a stroskotaní nádejí kladených do sľubov Viedne, treba v osobnom profile Štúra dokresliť ešte jednu črtu. "Štúr vo vnútornostiach svojich bol formálne zložený zo žiaľu a zápalu" — píše Hurban. Možno protiklad zápalu, ktorý Hurban označuje ako žiaľ, dá nám aspoň čiastočne vysvetlenie duchovnej krízy, ktorá sa prejavila v jeho poslednom diele *Slavianstvo a svet budúcnosti,* o ktorom bude reč nižšie.

DUCHOVNÝ PROFIL Ľ. ŠTÚRA: REALISTA ALEBO ROMANTIK?

Každému, kto sa vážnejšie Štúrom a jeho zásahom do slovenského života zaoberá, prichodí zodpovedať pre správne pochopenie Štúrovho diela nielen otázku, aký bol Ľ. Štúr ako človek, aké boli jeho vrodené vlastnosti a schopnosti, ale aj aký bol jeho duchovný profil, z akých filozofických a politických koncepcií vychádzal a čo bolo na nich pôvodné a čo cudzie. Máme aj v tomto ohľade nielen časový odstup, ale aj niekoľko odborných diel, a preto náš pohľad môže byť ďaleko objektívnejším ako bol pohľad generácií predošlých.

Vyčerpávajúco touto otázkou sa zaoberali v súčasnej dobe najmä prof. Čiževskij [17] a prof. Š. Polakovič, [18] obaja s náležitou vedeckou prípravou a znalosťou Štúrovho diela. Zo starších prác prameňom zostáva Hurbanova biografia, Hodžov *Česko-slovenský rozkol,* trojzväzkové dielo S. Št. Osuského [19] a na prvom mieste literárna pozostalosť Štúrova.

Štúr sa duchovne formoval v Nemecku, počas svojich univerzitných štúdií v Halle, kam odchádzal ako prívrženec tendencií, ktorých hlavným predstaviteľom bol Kollár a Šafárik. V Nemecku, ako píše Hurban, Heglova filozofia mu "dokorán otvorila dvere do ríše práva národov, o ktoré duchu jeho išlo predovšetkým ako budúcemu tribúnovi národa slovenského; ona ho zpäť uviedla do ríše kresťanského idealizmu a . . . pri žiare bohatých názorov filozofie Heglovej otvoril sa mu nový svet ideálov, vážených zo samého duchovného života národov a nie konštruovaný *a priori.*"[20]

16. Ibidem, pp. 163—5.
17. Viď Univ. prof. Dr. D. Čiževskij, Štúrova filozofia života. Bratislava, SUS, 1941.
18. Viď Univ. Doc. Dr. Štefan Polakovič, Začiatky slovenskej národnej filozofie, Bratislava, 1944.
19. S. Št. Osuský, Filozofia štúrovcov, Štúrova filozofia, Myjava, 1926.
20. Ibidem, str. 194.

Podľa Hurbana zaujala Štúra najmä Heglova *Filozofia histórie* pre svoj univerzalizmus a spravodlivosť k národom a pre svoje všetky vedy si podmaňujúce logické prenikanie všetkej učenosti . . ." Hurban, pravda, nástojí, že Štúr "filozofiou Heglovou obživil a zúrodnil iba nesmierne vnímavú pôdu génia svojho", že "obrat svetodejinný, aký sa v tých časoch stal vo svete germánskom v názoroch politických, náboženských, sociálnych, nikto z akademikov slovenských, ktorí v tom období študovali na nemeckých univerzitách, nepresadil na pôdu národnú tak, ako Štúr". [21]

Štúr sa v Nemecku prebudil a sformoval. Vrátil sa ako Slovan, ale v prvom rade ako Slovák a do radov svojich druhov, "racionalizmom školy a liberalizmom života zmýlených a pomútených" priniesol nové koncepcie, nové náhľady na slovenskú minulosť, prítomnosť i budúcnosť. Pre úlohu, ktorú sa chystal v slovenskom národe splniť, priniesol si z Nemecka aj široké vzdelanie filologické, národo-hospodárske a pevné rozhodnutie venovať sa celý národno-buditeľskej práci.

Tak ako v iných otázkach okolo Štúrovej osoby, vznikli učené aj menej učené spory, do akej miery Štúr Heglovu filozofiu iba prekladal do slovenčiny a kde jeho koncepcie boli pôvodné.

Kým názory Štúrových protivníkov vyznievajú v tvrdení, že pracovnou metodou Štúrovou bola opisovanie citátov z diel Heglových (Pražák), Polakovič po odborne-filozofickom rozbore pojmov a myšlienkových komplexov Štúrovej filozofie prichádza k záveru, že "bolo by celkom nesprávne zamlčovať, alebo utajovať závislosť mladého (25 ročného) Štúra na Heglovi", ale dodáva, že ho "otrocky nenasleodval, lež kriticky prijímal". [22] Profesor Čiževskij ide ešte ďalej v obrane pôvodnosti Štúrovej filozofie. Tvrdiac, že "Štúrovi náleží prirodzene jedno z prvých miest vo filozofickej tradícii Slovenska" Čiževskij v závere svojej knihy bráni Štúra aj proti tým, čo ho za nekritického epigóna Hegla vyhlasovali, ale len preto, že "Hegla nečítali", aj proti tým, čo Štúra vyhlasovali za romantika. Podľa Čiževského tieto obvinenia spočívajú "v nepoznaní Štúrovho svetonázoru". Štúr žiadal obrat k "reálnosti", ku skutočnosti, k životu; priblížil pojem "ducha" skutočnosti pretvorením hegelianizmu tým, že uviedol pojem života.

Podľa objektívneho a odborného rozboru, akou je Čiževského práca, môžme prijať za platný náhľad, že Štúr získal "stredné miesto medzi empíriou a špekuláciou, ktorá nebola ani životu cudzia, ani bez princípov, a ktorá sa nestrácala ani v hmlách, ale ani sa nemusela plaziť pripútaná k zemi. Štúr neveril slepo v silu všeobecna, ktoré by nás zachránilo bez nášho pričinenia, ale nemal ani úcty pred empíriou, ktorá ho viedla k dennej práci, dôležitej len na okamih." [23]

21. Ibidem, str. 190 a nasl.
22. Cit. dielo, str. 56.
23. Cit. dielo, str. 90.

K tomuto záveru vedie nielen teoretický rozbor jeho písomnej pozostalosti, ale aj výsledky jeho praktického zásahu do slovenského života, čiže jeho dielo. Tým, že mnohé zo Štúrových ideí a koncepcií boli nové a na dobu, najmä v slovenskom prostredí, veľké, mnohí kládli otáznik, pokiaľ šlo o ich triezvosť a uskutočniteľnosť. Nadšenie, s akým sa Štúr národnej práci venoval, jeho viera vo víťazstvo slovenskej veci a vzletný, ináč pre vtedajšiu dobu bežný spôsob vyjadroania sa, "realistické" generácie priam zvádzal hovoriť o Štúrovi ako o fantastovi, romantikovi a pod. Štúr sám to vysvetľuje, pokiaľ ide o neporozumenie u Slovákov tým, že 'nevzdelanosť' z ohľadu pospolitosti a nechuť k nej bola u nás veľmi veľká a prišlo to už tak ďaleko, že i tí, ktorí ducha pospolitosti probovali, za pospolitosť niečo vykonať medzi svojimi sa usilovali, od iných považovali sa za snárov, za šialencov, a bohvie čo za ľudí kedejakých". [24] Preto už Hurban bránil Štúra proti tým, čo ho za romantika vyhlasovali. "U neho fráza — píše Hurban — nemala nijakej ceny, ak v zapätí ju nevysvetľoval skutok dobrohájny. Každú zásadu vážil podľa jej výsledkov morálnych, meral praktickým vývojom alebo tvorbou ideálnou." Štúr podľa Hurbana "úprimne nenávidel pýchu a tvrdé nakladanie s národom pospolitým a romantické blúzniarstvo, najmä v poézii sa rozkladajúce, nenávidel podobne." [25]

ŠTÚROVO DIELO

Ak sa za uplynulých sto rokov rozchádzali názory na Štúrovu osobnosť, tým väčšie diferencie jestvovali v posudzovaní jeho diela ako celku a jednotlivých úsekov jeho činnosti zvlášť. V retrospektívnom pohľade príčiny tohto zjavu zdajú sa jasné: negatívny a príliš kritický postoj k Štúrovmu dielu bol motivovaný v Štúrovej generácii aj v generáciách nasledujúcich predovšetkým politicky. Tam, kde objektívne možno hovoriť o Štúrovom patriotizme, jeho protivníci hovorili o separatizme; tam, kde išlo v skutočnosti o zjednotenie Slovákov a návrat malej frakcie národa k vlastným koreňom, hovorilo sa o "odluke", o "rozkole" a hovorilo a písalo sa s nenávisťou fanatikov. Cudzí slavisti až na malé výnimky čerpali svoje znalosti o Štúrovi a Štúrovej dobe predovšetkým z týchto jemu a slovenskému obrodeniu nepriaznivých prameňov a od Denisa až po H. Kohna opierali sa najmä na publikáciu H. Turzerovej, [26] ktorá vo francúzskom jazyku zhrnula všetky negatívne posudky o Štúrovi a jeho činnosti a snažila sa ich predstaviť ako výsledok objektívneho vedeckého bádania.

K objektívnemu zhodnoteniu Šturovho diela — a povedzme aj k zhodnoteniu odbornému — prichádza až v posledných desaťročiach.

24. Slovo na čase, vyd. J. Ambruša, T. sv. Martin, 1941, str. 216.
25. Cit. dielo, str. 147.
26. H. Turzer, Louis Stur et l'idée de l'indépendance slovaque, Paris, Cahors et Alancon, 1913.

Keďže ide o dielo mnohostranné, niektoré úseky Štúrovej literárnej aj kultúrno-politickej činnosti čakajú ešte na odborný rozbor a posudok. Štúr, ako to Hodža uviedol "avec un peu de jalousie" bol na svoju dobu univerzálnym a také bolo aj jeho dielo. Literárna pozostalosť Štúrova zahrňuje diela básnické, epické aj lyrické *(Ozvena Tatry, Spevy a piesne, Svätoboj, Matúš z Trenčína atď.)* jazykovedné *(Nauka reči slovenskej, Nárečia slovenskuo, alebo potreba písania v tomto nárečí)* historické *(Starý a nový vek Slovákov)*, príležitostné spisy politické a ľudovýchovné (vyd. v 2 sv. pod názvom *Slovo na čase)*, teoretické štúdie filozofické, spis *Slovanstvo a svet budúcnosti* a zo slovenského rukopisu do češtiny prepísaná estetická štúdia *O národných piesňach a povestiach plemien slovanských* (1853).

Básnická tvorba Ľ. Štúra bola predmetom viacerých literárnych prác (M. Pišút, W. Bobek, A. Mráz), hoci Štúr podľa svojho druha a súčasníka básnikom nebol. Pravdou azda bude, že v ňom prevládal *poeta eruditus*. Mráz na dnešnom Slovensku odvážil sa napísať, že dosiaľ zostali nedocenené Štúrove básne a že "patria medzi najzložitejšie, najkultivovanejšie a najosobitnejšie zo všetkých básní, ktoré publikovali príslušníci jeho generácie v nástupnej fáze svojho literárneho účinkovania". No aj Mráz prichádza k záveru, že "váha Štúrovho významu vo všetkých sektoroch súvekého slovenského života zatieňovala jeho dielo básnické." [27]

V súčasnej generácii predmetom záujmu okrem Štúrovej filozofie boli najmä jeho diela jazykovedné a spisy ľudovýchovné. Kým obidve jazykovedné diela Štúrove na vydanie pripravil a hodnotným odborným úvodom opatril prof. Dr. H. Bartek, otázku ľudovýchovy v osobitnej, vedeckou metódou spracovanej publikácii analyzoval a hodnotil Dr. Jozef Paučo. [28] Vlastné ľudovýchovné články a úvahy Štúrove s obsiahlým úvodom na vydanie pripravil Dr. Jozef Ambruš pod názvom *Slovo na čase*.

V skutočnosti ťažisko Štúrovho diela a významu nebolo a nejaví sa ani po sto rokoch v literárnej, estetickej alebo štruktúrálnej hodnote a dokonalosti jeho písomných prejavov. Štúrov význam a jeho dielo možno správne merať podľa jeho zásahu do slovenského života a účinkovania. Literárna a vôbec každá činnosť Štúrova bola zameraná na život slovenského národa a mala slúžiť jeho pozdvihnutiu. [29] Sám Štúr to vyjadril jasne: "Nič nepomáha naše všetko formulkovanie, nič všetka suchá teória,

27. Univ. prof. Dr. Andrej Mráz, Dejiny slovenskej literatúry, Bratislava, 1948, str. 158 a nasl.

28. Dr. J. Paučo, Ľudovýchova u štúrovcov, Matica slovenská, 1943.

29. Hurban v životopise Štúrovom vydáva o tom toto svedectvo: "Idealizmus Ľudevíta nášho neizoloval ho od národa obecného, ale vodil ho práve do najhlbších šiacht reálneho života, potrieb a pomerov. On i samú, meravú prostú reálnosť oblieval plamennou lávou svojej prekrásnej idealistickej fantázie a sám prosťunký život javil sa mu vo velebe nádhernej, ako žiadnemu pred ním slovenskému básnikovi . . ."

keď sa od života odtrhne . . . preč so suchými teóriami". Hurban to zas formuloval celkom konkrétne: "Ciel' náš je svätý: bo chceme Slovenstvo (slovenskosť) vzkriesiť, chceme možnosť národného života a sebavedomia na Slovensku založiť, uskoriť . . . My snívame len o zachovaní života slovenského". (Slov. pohľ. 1, 3, 99).

Štúrovi išlo o život a to o život slovenského národa aj v najdôležitejších dvoch úsekoch jeho činnosti: v zjednotení Slovákov v otázke spisovnej slovenčiny a v politickom usmernení slovenského národného vývinu. Hoci jeho zásah do definitívnej úpravy jazykovej otázky na Slovensku je aj Čiževským pokladaný za "najcentrálnejší čin Štúrov", sám Štúr napísal: "Nie gramatiku, život chceme . . ." Zjednotenie sa Slovákov v otázke spisovnej slovenčiny mu predstavovalo záchranu i možnosť ďalšieho rozvoja slovenského života ako *conditio sine qua non*. A dnes niet sporu o tom, že odstránenie anomálie spisovnej dvojjazyčnosti na Slovensku a privedenie aj evanjelickej časti Slovákov na cestu, ktorá jedine odpovedala historickému vývinu Slovákov, duchu doby a potrebám ďalšieho jestvovania Slovákov ako osobitnej národnej inidividuality (akou sa katolícka väčšina v priebehu storočí nikdy neprestala cítiť), bolo jednou zo záchranných pák života slovenského národa.

Rozprúdenie politického života Slovákov, ktoré bolo ťažiskom Štúrovej činnosti, bolo v istom smere i dôsledkom jazykového zjednotenia tak isto, ako aj rozvoj literatúry, ktorý už v Štúrovej generácii rozrástol sa do šírky i hľbky predtým nevídanou mierou. Hodžovo tvrdenie, že "Štúr bol v prvom rade politik" a že "ak zápasil v ňom kedy politik s filozofom, zvíťazil politik", uplynulé storočie by potvrdzovalo, pravda v tom zmysle, že čokoľvek Štúr robil, malo to slúžiť politickému prebudeniu, uvedomeniu a uplatneniu Slovákov ako osobitnej národnej individuality. Pre logicky mysliaceho Štúra bolo jasným, že slovenská literatúra, kultúra i jazyk sám môžu jestvovať a sa vyvíjať, len keď bude jestvovať politicky uvedomelý a za osobitnú politickú jednotku uznávaný slovenský národ.

Primát politickej činnosti v širokom zmysle v živote Štúra bol daný samou logikou a pomerami, v akých Slováci v devätnástom veku žili, najmä ak politickú činnosť chápeme ako službu národu a starosť o *bonum comune* národnej pospolitosti. V tomto ohľade Štúr nielen primerane dobe formuloval ciele slovenskej národnej politiky v duchu kontinuity slovenského národného vývinu, ale aj konkrétnou prácou a nakoniec i so zbraňou v ruke v povstaní z r. 1848 sa ich snažil realizovať. A akokoľvek krvavé boli dôsledky slovenskej revolúcie a akokoľvek nereálnym by sa ono mohlo zdať *ex post*, malo toto podujatie a vždy bude mať svoj význam mravný. Orientovanie sa k slovenskej skutočnosti namiesto k vidinám slovanským Kollára a Šafárika, Štúrovo naviazanie na bernolákovcov a Hollého, namiesto násilného naväzovania na nejestvujúci "organic-

ký súvis s českým životom" je mierou politickej veľkosti, predvídavosti a triezvosti Štúra.

Ak by sme schématicky chceli vyjadriť Štúrov zásah do slovenského života, tak okrem literárneho diela, jeho význam sa javí predovšetkým v tom, že:

1) zjednotiac Slovákov v otázke knižnej slovenčiny, odstránil anomáliu, že časť slovenskej inteligencie písala jazykom, ktorý ani sama dobre neovládala a ktorému ľud nerozumel, [30] a zdržovala tak kultúrny rozvoj slovenského národa;

2) dobe a pomerom primerane formuloval národný program Slovákov v oblasti vnútropolitickej s dôraznením potrieb ľudu, pospolitosti, čím oživil demokratické prvky, ktoré už Fándli a bernolákovci spolu s františkánskou rehoľou vniesli do slovenského života;

3) duchovný život Slovákov, národnú idelógiu a duchovnú orientáciu slovenskej inteligencie svojho veku ovplyvnil v duchu filozofie Heglovej, v duchu patriotizmu a protikomunizmu;

4) zburcoval Slovákov do práce a boja za svoje práva a to dokonca aj so zbraňou v ruke;

5) dal príklad nadšenej a do samožertvy obetavej práce za povznesenie slovenského národa a vydobytie jeho politickej slobody a cez storočie svietil ako vzor nadšeného bojovníka aj v dušiach tých, ktorí jeho diela nikdy nečítali.

*

Na takto načrtnutý profil osobnosti a diela Štúrovho padá jeden tieň: jeho politické a svetonázorové koncepcie, ktoré vyjadril v diele *Slovanstvo a svet budúcnosti*. Filozofické aj politické koncepcie tohto diela tak kontrastujú s ostatnými spismi a činnosťou Štúrovou, že dlho sa držala domnienka, že dielo, ktoré Štúr okolo r. 1853 v nemčine napísal a ktoré vyšlo až roku 1867 v ruskom preklade, bolo prekladateľmi prispôsobené duchu ruského slavianofilstva. V diele totiž Štúr sa nielen odvracia od Západu, ale ho aj ostro kritizuje a to tak po politickej, ako aj náboženskej a filozofickej stránke. Hrot jeho kritiky je namierený najmä proti Rakúsku, ale aj proti katolicizmu a protestantizmu. Štúr odporúča orientáciu všetkých slovanských národov nielen k ruskému štátu, ale aj k pravosláviu a dokonca odporúča prijať ruskú reč ako všeobecnú pre všetkých Slovanov. "Ale akže Slovania — hovorí Štúr — nemôžu utvoriť ani spojených (federatívnych) štátov, ani v Austrii sa zorganizovať a rozvinúť, ostáva len tretia, jedine najsprávnejšia cesta, majúca budúcnosť: všetkých Slovanov pripojiť k Rusku". [31]

30. Hodža v cit. diele píše: "Ale naši spisovatelia neovládli česko-slovenčinu tou suverénnou moccu, ako spisovateľ a k tomu ešte buditeľ jazykom vládnuť musí, chce-li tomu, čo v ňom žije, dať plný výraz. Bez inštrumentu svojskej mluvy neboli by sme mali Sládkoviča takého, akého nám ho dala slovenčina, ani Bottu, a nimi počnúc až po Hviezdoslava, Kukučína atď. str. 13.

31. Výbor zo spisov Ľ. Štúra, sv. XXXI, Matica slov., 1931.

Prof. Lednicki na okraj tohto diela napísal, že "it should be stressed, that the most prominent advocate among the Western Slavs (with the exception of some Poles) was the Slovak Štur, who represents an integral Panslavism practically degenerating into Panrussianism." [32]

Hoci záhadu Štúrovho obratu ešte nikto dostatočne neosvetlil, dnes vieme, že dielo je pravé. Čiževskij vyslovuje náhľad, že bolo výsledkom duševnej krízy Štúrovej, ktorú prekonal po roku 1848 a kladie otázku: 'Má sa pokladať spis za nie celkom ukončený, alebo za znak vnútornej krízy Štúrovej, ktorú zažil vo chvíli, keď všetky nádeje Slovanov boly zničené?" Túto otázku nemôžme teraz zodpovedať, hovorí Čiževskij. Azda prinesú vyjasnenie tohto tak záhadného diela nejaké nálezy listov, rukopisov alebo iné publikácie."

Nakoľko toto dielo aj v ruštine vyšlo až 20 rokov po Štúrovej smrti, v nemeckom originále *Das Slawenthum und die Welt der Zukunft* až roku 1931 a vo výťahu slovenskom tiež len v tom roku, na prebudený a do vlastných národných koľají upravený slovenský život nemohlo už mať vplyvu.

K vôli historickej pravde pri stom výročí Štúrovej smrti žiada sa objektívne poznamenať, že boli by zostali bez vplyvu na slovenský život aj iné diela a azda i celá činnosť Štúrova, keby sa jej nebola ujala katolícka časť slovenského národa. Lebo nielen deti slovenských buditeľov z roku 1848 až na čestné výnimky (Vajanský) snažili sa počiatkom tohto storočia zvrátiť politický aj kultúrny vývoj Slovákov späť do českého koryta (hlasisti, Milan Hodža atď.), ale aj v časoch Štúrových a krátko po jeho smrti boli pokusy zničiť dielo jazykového zjednotenia a to nielen Kollárom a Šafárikom. Napísal aj Michal M. Hodža o Štúrovej reforme, že "terajší pravopis alebo radšej rúznopis, ako ho Bernolák vystavil a Štúr prijal, je (dictum sine ira) *monstrum informe, cui lumen slavicum adeptum est*". V skutočnosti Martin Hattala dal vedecký, filologický základ a formu jazykovej reforme, ktorá v slavistike prešla do histórie pod Štúrovým menom, a Radlinský, iný katolícky kňaz zbieral plnomocenstvá, keď ešte v Štúrovej generácii boli pokusy zmariť jazykové zjednotenie Slovákov a "Radlinského plnomocenstvami (ktorých dostal celý stoh) z roku 1859 a 1860 odznel v sporoch jazykových posledný bojovný hlas..." [33]

Pokiaľ ide o politický odkaz Štúrov, najmä v otázkach národnej individuality a z toho vyplývajúcich práv na samostatnosť, tomuto zostal verný Hlinka, Tiso a tá časť národa, ktorú viedli. Rázus, osobne i politicky azda najbližší Štúrovi v prvej polovici tohto storočia, našiel len veľmi malé porozumenie a podporu pre svoju národno-politickú činnosť u potomkov a príbuzných významných národných buditeľov a literárnych predstaviteľov Štúrovej generácie. Bolo preto len logickým, že aj splne-

32. Viď European Ideologies, Ed. by F. Gross, New York, 1948, str. 871.
33. Viď M. Hodža, cit. dielo, str. 399.

nie najvyšších politických ideálov[34] Štúrových, slovenská samostatnosť, uskutočnila sa bez pričinenia tejto, kedysi významnej časti slovenského národa. Keď komunizmus, pred ktorý Štúr tak varoval, dočasne zdeptal slovenskú samostatnosť, naväzujeme na Štúra tak, ako on naväzoval na Bernoláka, lebo kontinuita národného života je taká.

Université de Montréal.

34. Viď známy citát: "Aby sme sa mohli obrodiť a v dejinách zaujať miesto, aké nám podľa našich síl a schopností patrí, musíme . . . získať si štátnu samostatnosť."

MOJA PRVÁ DUŠA

Pri lune, za večerných nudných samôt,
na ohlas hodín ztíchne kanárik môj uspaný;
keď hlas a ticho zavznú klenbou môjho dómu,
vtedy si dušu prvú poprezerám na dlani.

Po cestách, za moriami, za horami, v žiaľoch,
len kropaj značí míle a ktos zhora — moja mať;
vyznám sa duši drahej — kanárik môj, ty spi! —
že moja noc sa chýli, čas tu s ňou sa rozpoznať.

Trápi ma zabúdať na dušu osiralú,
rád by jej dvoriť a jak jednúc, objať vo zdraví,
pod baldachýnom zlatom — striebrom vyšívaným,
rozvravieť jak sa víno domorodé rozvraví.

Mne tuná, za moriami, za horami, podnes
zvon azúrový čínskym porcelánom vyzváňa,
a keď ma roj sĺz pojme, zachce sa mi v pole,
kde ty, prvá duša, voláš hrdlom škovrana.

Miloš K. Mlynarovič

REBRÍK.

Vraví sa, že moji susedia Babinci (to keď som vo Zvolene býval) mali kedysi opletačky s kukučkou.

Iste to bude pravda, lebo keď som ako chlapec šiel raz cez Babinú, nahovorili ma, aby som naprostred dediny vykrikoval:

— Kukuk, kukuk! . . .

Ja som to aj vykonal, ale potom sme sa chytro vypratali z Babinej. Ledva nám dych vystačil. A podľa toho je celkom isté, že ten slávny rebrík na Babinej musel byť.

Totiž to tak bolo: Babincov dojedala akási nezbedná kukučka a obecné predstavenstvo rozhodlo, že kukučku musia lapiť.

Lenže ako, keď nevieš lietať?

— A načo máme obecný rebrík? — ozval sa ktorýsi najmúdrejší.

— To je ono! — zvolali ostatní, lebo obec naozaj mala obecný rebrík. Inde to obyčajne tak býva, že čo je obecné, to je vždy prikrátke, ale tu to bolo naopak. Rebrík bol taký dlhý, že trčal i vyše vežového kríža. To bola síce neslušnosť, aby obec bola vyššie ako kresťanstvo, ale tatarské časy ešte neboli ďaleko, tak sa to pohanstvo dá trochu ospravedlniť. A ten rebrík preto bol taký dlhý-dlhokánsky, lebo bol vyrobený na podklade zhody a demokracie. Prvú stupku na rebríku dal vyrobiť starosta, potom každý obecný prísažník dal jednu, i krčmár povedal, že "ani ja som nie horší", ani nikto nechcel byť horší a stupky rástli do neba, rebrík bol taký dlhý ako dve veže, (len som to nechcel naraz povedať!) a keď sa mal pohnúť, tak aj chlapi z Podzámčoku, zo Sásy a Pliešoviec museli prísť na pomoc.

Lenže tu v babinskej hore kukučka robila neplechu a pri tom sa ukázalo, že ťažko je po hore s dlhým rebríkom chodiť.

Akože chodiť?

Nijako. Nijako sa nedalo hýbať.

— Odrežme z rebríka! — vynašiel ktorýsi skromnejší Babinčan, ale ho zakríkli.

— Kdeže chceš rezať, ty mudrc!

— Nuž tu nakraji!

— Tototo! Chcel by odrezať richtára! Ale toto! Či si už videl dedinu bez richtára?! . . .

— Tak tuto na druhom konci.

— Ešteže čo! . . . Veď ten by aj kostolníka odrezal!

— A tuto v prostriedku?

— Nuž a potom ty pôjdeš, keď vyrežeš bubeníka!

Nuž a tak nedalo sa rezať nič, nič sa tu nedalo krátiť, lebo keď mal prísť rad na agrárnikov, tak dolný koniec dediny začal robiť krik, keď na živnostenskú stranu, tak horný koniec protestoval, všetky ženy sa rozkričali, keď mala vypadnúť obecná baba a rebrík len ostal dlhočizný, ba ešte i dlhší, už bol taký dlhý ako šarkanov chvost, lebo v tej obecnej haravare ešte i takí napriliepali na rebrík nové stupky, čo ani prívržencov nemali.

— Tak teraz už čo? — zahrmel do haravary akýsi spiatočník.

Nuž čo?

Niečo sa už muselo robiť, keď sa robiť začalo.

Nedal sa odrezúvať dlhý rebrík, tak Babinci začali vyrezúvať horu, až ju celú vyrúbali, lebo kukučka — potvora! — preletúvala zo stromu na strom.

Preto Babinci ani dnes nemajú horu, iba rebrík dlhokánsky vyše kostolného kríža, a hore na rebríku im vysedúva kukučka.

Toto všetko je svätá pravda, len to nepovedzte Babincom, lebo raz ma už puchovancom trafili a mesiac som mal hlavu navretú, a keby sa dozvedeli, že som zasa kukal, možno by ma aj zabili.

Jozef Mak

DÁŽDNIK.

J. C. Hronský

Pršalo, lialo sa lialo, a pod odkvapom stáli dvaja Slováci, čo mali spoločný dáždnik.

Vždy je to zázrak — vravia naši priatelia — keď Slováci niečo majú i keď je to iba dáždnik, i keď je to iba jeden pre dvoch.

Ale mohlo sa to stať, lebo Česi dvadsať rokov húževnate doplácali na Slovensko, i mohlo sa stať, že si tí Slováci niečo nagazdovali, keď v ČSR na nič nemuseli platiť.

Nuž nagazdovali si a kúpili si dáždnik.

Naozajstný dáždnik to vlastne nebol, hoc aj ten drúčik vprostriedku (to je pravda!) bol akurátny, mocný, dalo by sa ním aj mlátiť, alebo toho plátenka tam navrchu mnoho nebolo.

Lenže keď sa tak tuho lialo, jednak i takýto dáždnik zdal sa byť dobrým dáždnikom, i tešiil sa mu tí dvaja Slováci.

Ešte si aj hovorili:

— Škoda, že nepršieva viac, lepšie by sme vedeli, čo to dobrého máme!

Tak sa pod odkvapom chystali vykročiť do búrky, vykročiť pod dáždnikom vlastným.

Ale tu jeden povie:

— Janko, nože vystri ten náš dáždnik! . . . Vidíš, plné mám ruky dôležitých vecí, akože by som tú rúčku niesol!

Slováci sú citliví l'udia i v lejaku, i pri dáždniku, nuž ten druhý hneď podvihol hlavu!

— Ako? . . . A čija mám prázdne ruky? Či ja neroznášam dôležité veci? Aha, mám štyri aktovky a ty by si chcel, aby som niesol ešte i ten národný drúk!

— Ale, Janko, veď len vari uznáš . . .

— Čo uznáš, aké uznáš?? — rozohnil sa onen citlivejší i hádali sa dvaja, hádali, lebo raz mali dáždnik a nemohli do dažďa vykročiť.

Tu pritiahne sa k ním akýsi drobný človiečik. Nuž nevel'ký, — ťapol by si ho po pleci a bolo by po ňom.

A ten sa usmieva:

— Bratia moji drahí, gavalieri, veď som ja tu! Ja som, prosím, všade, kde Slovákom treba poslúžiť. Ja dávno slúžim, ja verne slúžim, ja som ja! . . . Ja Slovákov mám veľmi rád. My všetci máme Slovákov veľmi radi . . .

A už aj pochytil onen parazól, vopchal sa priam do prostriedku a už aj letel spod odkvapu.

Tí dvaja za ním. Pravdaže!

Čože mali robiť?

Naľakali sa, že prídu o dáždnik, tak sa k onomu človiečku jeden pritisol sprava, druhý zľava, lebo dážď sa sypal ako z vreca.

Ale toho plátenka tam navrchu bolo namále.

— Jano! . . . Veď sa na teba leje!

— Čoó?

— Iba ucho máš pod plachtičkou.

— Hé . . . a ty čo? Veď ty ani ucho nemáš. A t e n t o t u? Veď je t e n t o t u celkom suchý! A mne všetky štyri aktovky zmokli . . .

Akurát sa chcel nahnevať, lenže už prešli, čo mali prejsť, zasa boli pod nejakým odkvapom, a keď sa chcel rozpajediť, tak toho t e n t o t u nikde nebolo. Iba čo tak spomedzi l'udí bolo ešte raz počuť:

— My všetci radi máme Slovákov . . .

Nuž Jano predsa len pochytil onen národný drúčik, že čo len šuchne toho človiečka, ale bolo už neskoro.

— Ale ho vidíš! Potvoru! Či som nemohol ísť radšej bez tejto ledačiny!

— Veď by si bol zmokol ešte väčšmi . . .

— Zmokol! Tak čo! tak zmokol, ale nie naposmech, nie pod vlastným dáždnikom! . . . Ty trubadúr! . . .

BREHY

(Úryvok)

Čudesný chlapec zjavil mi svet mladý,
keď v polosne raz zastal som nad riekou,
on držal zem a ja som nemal vlády
nádhere tlieskať, tlieskať sláve vekov.

Viete, že tvár mal obrátenú v diale,
zrak zastieral a ústa boli nemé,
nebo mu bolo veľké, neskonalé
a nohami sa netknul celej zeme

V ktorejsi jari pod lipami spával
a vtáky vidiac hľadel im do očú
a cestou, ktorou anjelov hnal nával,
s Henochom bežal k ohnivému koču.

Snul vízie a pod ich slasťou driemal,
s tebou sa, Pane, s večným Slovom stýkal,
netrpel nikdy, v svete zomrieť nemal,
Boh vtedy dom svoj kľúčom nezamykal.

Všehomír pri ňom jasal symfóniou
a spevom lásky zneli okršleky,
tak ako panna snehobielou šijou
zaleskli sa raz všetky zemské rieky.

Zahučte, jazy; vôňu dajte, jarky,
kde poludine spí ako mladé kušťa,
rozneste jar a kročte, kvetinárky,
do dvorov, kde sa slnko bránou púšťa!

Družice, trímte sviece rovno tvári,
vyjď, sprievod panien — priblíži sa ženích,
modlitbu ako v chráme pri oltári
šepkajú ústa ulíc rozochvelých.

Rudolf Dilong

NÁVRAT

Draga Divínska

Si utečenec pritúlený horou. Skrývaš sa v nej plný strachu a vojnového vzrušenia. Keď kanón otrasie vzduchom, skrčíš sa pod vysokú jedľu alebo medzi kolesami voza. Modlikáš o život a v častej modlitbe vyčkávaš na deň, kedy priletí holubica pokoja a dotkne sa tvojho pleca. Pritúliš ju dobitú a sfúkneš jej našušorené perie. Nasypeš na dlaň zrna v štedrosti a dáš sa jej nazobkať. Nasypeš v štedrosti, lebo vieš, že v pokoji, ktorý holubica zvestuje, bude opäť zrno. Budeš ho môcť zasiať a nikto semeno nevyryje. Uvidíš ho klíčiť a klíčky nikto neobláme. Zmohutnejú, nasiaknu sýtou zeleňou a keď dospejú na steblá, zvlnia sa vo vetre. Len vietor sa ich dotkne. Vojenská baganča ich nepováľa, ani kolesá kanóna ich nevbijú do zeme, aby sa v začiatku života zadusili. Zdvihnú sa klasné hlavy zo zeleného lôžka, aby boli bližšie k slnku. Nakradnú zo slnečných lúčov nevinne, ako kradnú kvietky rannú rosu. Obilné klasy zbucľatejú a oblečú sa do zlatožltého plášťa zrelosti. Nadíde čas skladania úrody. A nikto ženca zo žatvy neodvolá, aby namiesto kosy bral do ruky pušku a nechal zrno zhniť na koreni. Keď žnec zostane žencom, skosí úrodu, že budú opäť plné sýpky a plné dlane.

Na toto myslíš, keď chováš holubicu. Ona pozobká obsypanú dlaň a odletí, aby zvestovala pokoj aj iným. Na dlani zostanú tri obilné zrnká. V nádeji, ktorú holubica vzbudila, vidíš ich rozmnožiť sa a dlaň opäť zaplniť. Tak sa stane, lebo holubica značí pokoj a pokoj značí plnú dlaň.

Keď sa Mirčetič jedno ráno zobudí a deň ho privíta s tichosťou bez strieľania, nechce veriť, či to naozaj pokoj, lebo nevidí holubicu. Vzpriami sa a počúva ticho. Vpíja ho do seba smädný po ňom, lebo doteraz počúval len neustále rachotenie. Toto nové ticho pôsobí ako olej na ušný bubienok, za ktorým kladivko konečne prestane biť na kovadlinku.

"Miloje, počuješ?"

"Čo mám počuť, otec?"

"Ticho. Velebné ticho. Kanóny prestali páliť i štekot pušiek zatíchol. I sama hora je tichá ako po búrke. Lístok v nej nezašumí. Ak bude tak, ako je, ticho opäť zavítalo k nám."

"Volačo sa deje, čo sa dlho nedialo. Lenže nevieme čo. Nebolo by dobre vyjsť na pokraj hory vyzvedieť sa? Možno front už prešiel a budeme sa môcť vrátiť domov. Čo myslíš, otec? Pozrieme sa na Skelu?"

"Pod', ale nikoho nebud'. My postačíme."

Vzdialia sa teda, otec a syn, aby sa stali poslami. Čo zvestujú ostatným, ešte nevedia. Predierajú sa preto rýchlym krokom cez kríky, aby sa čím skorej dozvedeli. Nedbajú, že im tŕnie škriabe tvár a ruky. To by bola najmenšia obeť za zprávu, že je po bitke.

Prídu na pokraj hory a zastanú, aby mohli dobre vnímať, čo uvidia. Zrak im preletí cez polia a žiaden vojak ho nezastaví. Pozerajú na Skelu, ktorou front prešiel. Leží tam, kde ju zanechali. Ani o piaď sa nepohýbala a neroznosili ju na konských kopytách. Len je akási počernutá a jej obrysy sú rozplynuté, akoby ani nebola z tohto sveta. Biele domy sa nebelejú a červené strechy nečervenejú. Celá splynula v šedú hmlu v kotline medzi horami.

"Čosi sa stalo s našou Skelou, otec. Je akási . . ."

"Aká je, taká je, ale je. Keď sme ju zanechali, mysleli sme aj na to, že ju nikdy neuvidíme. A teraz vypľňa naše zraky. Naša Skela. Front ju obtiahol začmudeným plášťom. My si ju vybielime. Oblečieme do sviatočného šatu, lebo je sviatok. Naša Skela prežila bitku a čaká na nás. Nenechajme ju dlho čakať."

Utekali do hory s dobrým chýrom a hora ho pomáhala roznášať. Od jedle k jedli, od kríka ku kríku šušotala:

"Je po bitke — bitke. Skela je prázdna — prázdna. Opustená — stená. Čaká s otvorenou náručou na svoje deti — deti."

Deti Skely tlieskali rukami, keď toto počuli. Hora im pripravila najkrajší koncert, v ktorom namiesto strún brnkala na ich city. City ako láska k rodnej dedine, radosť a nádej, že ju opäť uvidia a obývajú. Zo samých ružových nádejí uplietli veniec, ktorým ovijú Skelu, keď prídu domov. Aby veniec dovtedy neuschol, stekali im naň slzy vďakyvzdania. S takýmto podivným smiecho-plačom hádzali všetko do vozov a batohov, čo po hore porozkladali. I seba hodili čo najrýchlejšie do voza alebo batoh na chrbát a hybaj!

Ten istý sprievod vozov a chodcov sa pohol z hory, ktorý bol opustil Skelu pred frontom. Deti Skely sa vracali domov. Hora sa dívala za odchádzajúcimi.

"Nakrátko som im bola mať a krátko ony moje deti."

Hora si privykla na utečencov a bolo jej ľúto za ľudskou vravou. S kým sa bude smiať a s kým plakať? Bude sa smiať, len keď prídu na hríby a lesné plodiny. Bude s nimi plakať, keď prídu na drevo, ktoré ich privalí, dochráme údy, zadrie do živého. Bude ich mať tu a tam len ako hosťov a nebudú jej patriť. Odteraz budú patriť Skele.

Skelani sa vracali domov cez suché popukané polia. Ako sa blížili k Skele, polia vlhli najdrahšou vlhkosťou a posiate boli najdrahšími semenami. Najdrahšou vlhkosťou, ktorá predsa najskôr vyschne. Najdrahšími semenami, z ktorých predsa život nevyklíči. Mŕtva to vlhkosť a mŕtve semená.

Na vyprahlých poliach ležali v krvi obete vojny,
de vojana mlada
iz Kijeva brale,
iz Novoga Grada.

Prišli sem v bolúbkovosivých uniformách zo všetkých krajov strednej Európy, aby tu zanechali život. Dali za viasť. Za slobodu. Toľko darcov bolo, že ich živí nestačili pochovať. Mŕtve telá vojakov čakali na hrobára. Skrvavené. Znetvorené. Jedno malo odtrhnuté nohy, iné bez hlavy odpočívalo. Na odseknutej hlave vystreknuté modzgy, vypúlené oči.

Pohľad strašný nad pohľady.

Striaslo Skelami. Zastali v piete a veniec z nádejí, ktorým chceli oviť Skelu, položili k nohám vojakov. Už vedeli, aká Skela ich čaká. Skela s mŕtvymi obyvateľmi. Skela — cintorín.

Nadšenie, s ktorým sa vracali domov, zomrelo s mŕtvymi na poli. Nebudú viac v nadšení. Nebudú v nádeji. Prvé, čo budú, to budú hrobári. Ak nájdu medzi mŕtvymi niekoho z rodiny, budú siroty. Ak ich namiesto domu privíta hŕba kamenia, budú žobráci. Nič dobre ich nečaká v Skele — cintoríne.

"Načo sa náhliť? Zastaňme! Buďme hrobármi. Buďme sirotami. A potom budeme žobrákmi."

I tak bolo. Keď prišli do Skely, boli žobráci. Prišli na to, prečo sa im dedina zdala ako šedá hmla. Prečo sa múry nebeleli a strechy nečerveneli.

Lebo nebolo bieleho múra, čo by stál a červenej strechy, čo by ho prikryla. Domy, ktoré stáli, boli ošľahané dymom a blatom. To boli tie, čo šťastnejšie obišli. Viac bolo takých, čo sa premenili na šedo-čierne hŕby skalia. Jedna vedľa druhej, bez plota, bez medzníka. Hádaj, gazda, čie trosky su čie? Uhádol si. Všetky patria žobrákom, lebo žobráci sa vrátili do Skely.

Keď Mirčetičovci prišli s vozmi k ich bráne, škerila sa na nich otvorená dokorán. Len na jednom pánte sa žobrácky opálala. A na murovanej ohrade bolo viac takých žobráckych brán, vyhryzených dier, cez ktoré i voz prešiel. To hladný kanón zahryzol do múra a prešiel do dvora. Ako sa krútil na kolesách, hltal hospodárske budovy. Vypľúval kamene na kopu a komory, stajne a kurníky premenil na márne rumy. Zahryzol aj do jedného rohu domu. Tu zastal nasýtený ako nikto, lebo vo vojne sa len kanón nasýti. Nahryznutý dom už vlastne nebol dom ale veľká stajňa. Vnútorné priečne steny boli povyrážené. Medzi tehlami, slamou a hnojom ležali biedne kone, lebo na nohách už stáť nevládali. Vyslúžili si svoje, zodrali sa vo vojne a boli odsúdené zdochnúť u Mirčetičov v bývalej hosťovskej izbe. Konským hosťom svedčala takáto hosťovská izba.

MAMA.

Keď v sen sa srdce moje ponorí
a viečka zastrú lampy mojich očí,
vtedy sa dívam ponad obzory
cez ploty hraníc a búrkových nocí.

Vtedy sa dívam mame do dlaní:
jak brázdy polí dažďom šľahané
klenú sa nocou ťažkých rozvalín,
kým nezabroní v dialke svitanie.

Ach, dlane Tvoje, jako chleby voňavé
bronitú farbu ešte stále majú,
jak vtedy dávno! Spomínaš? Vo večernej kúrňave,
keď deň už hasol a pieseň vlahú

už nad repniskami nôtila si noc,
vtedy si ich, upracované a krásne do strapatej hlavy
mi tíško a mäkko ponorila! A teraz znovu, hoc
to odplavili času prudké splavy,

počujem pieseň, Tvoju pieseň, mama,
ako ju nôtiš a jak sa chveje v dávnom súmraku,
kým tvrdosť dlaní ako slnko zrána
na strunách srdca hrá si clivú muziku.

Tá pieseň, mama, dávno doznela,
ostali iba tvrdé, rozbrázdené dlane,
a veniec vlasov, zaprášený do biela
potôčik slaný, ktorý lícom kanie . . .

Dneská je taký svet: Hoci túži mama
pohladiť syna po strapatej hlave
a on jej šepnúť: "Nebuď uplakaná!"
Všetko sen. A skutočnosť: dialky zimomravé!

Fero Zobor

JÁN DAFČÍK ŠESŤDESIAT ROČNÝ

Ján Mešťančík

Je trpkým údelom tohto pokolenia, že za svoje najvyššie ideály, za svoju oddanosť viere a lásku k svojeti musí platiť ťažké výkupné. Mnohí zaplatili svoju daň krvou nespočitateľný rad je tých, čo trpia v žalároch a tisícky rozosial osud po všetkých svetadieloch, kde zakusujú tvrdý emigrantský chlieb. Ďaleko od čarovného dychu svojej rodnej zeme, v odľahlej Argentíne prestúpil svoju šesťdesiatku Janko Dafčík, ktorý ako školský, ľudovýchovný organizačný pracovník a spisovateľ hojnou mierou sa zaslúžil o povznesenie svojho rodu a ako politický činiteľ mnohými skutkami sa zúčastnil v oslobodzovacom boji slovenského národa.

Narodil sa r. 1896 v Ústí na Orave. Obyvatelia jeho rodnej obce cestovali po svete ako plátenníci a domov si donášali prostriedky ktorými zvyšovali svoju životnú úroveň, ale i bohaté skúsenosti a náhľady na rozumnejšiu úpravu každodenného života. Títo činitelia pôsobili, že Ústie dávalo Slovensku mnoho národných a školských pracovníkov, úradníkov. A neni náhodilosťou, že odtiaľ pochádzajú i dvaja najväčší historikovia Oravy Jozef Kohút a ing. Andrej Kavuljak.

Dafčík po vychodení nižšieho gymnázia v Trstenej navštevoval učiteľský ústav v Spišskej Kapitule. Ale roky bezstarostnej mladosti čoskoro boli prerušené, keď priamo zo škol. lavíc musel narukovať na front. Po skončení vojny r. 1918 za čas vyučoval v svojom rodisku, neskôr pôsobil v Trstenej, potom v Tvrdošíne. Riaditeľom meštianskej školy bol v Handlovej a Bratislave. V prvých rokoch Slovenskej republiky popri iných úradných funkciách bol prednostom osvetového oddelenia na ministerstve školstva a neskôr stal sa škôldozorcom.

V každom prostredí zúčastňoval sa kultúrno-osvetovej práce. Konal prednášky, nacvičoval divadlá a všade iniciatívne pôsobil tam kde jeho práca bola potrebná. Mal vždy aktívny vzťah k ľudu, jedinečne poznal jeho život i potreby.

Predovšetkým týmito zreteľami bola determinovaná i jeho literárna tvorba, ktorá je dosť rozsiahlá a rôznostranná, zameraná pre potreby života.

Ako divadelný pracovník náležite sa oboznamoval so zákonitosťou dramatickej tvorby, ale i priamo v teréne overoval si, aké diela sa stretajú v obecenstve s úspechom a aký je ich spoločenský dosah. Poznával, že len tie dramatické diela majú svoju účinnosť, ktoré sú dostatočne životne presvedčivé, majú svoj spád a dynamiku. Inakšie i diela s najvyššími umeleckými ambíciami môžu zostať len knižnými drámami.

Dafčík, vyzbrojený znalosťou života i praktickými poznatkami, napísal r. 1929 veselohru **"Nepriateľ žien".** Stretla sa najmä v obecenstve s veľkým úspechom. Po nej nasledovali hry: "Sprostredkovateľ sňatkov", "Falošný agent", "Guľkovci idú do kúpeľ", Sedliak nad fiškála", "Noémov koráb" a iné. Namety autor čerpal z hornooravskej dediny, ale s najväčšou obľubou riešil príhody ľudí, čo ich na vrch vyniesli nové politické a spoločenské pomery. Vytváral účinné karikatúry politických chytrákov a falošných agentov. Dafčíkové veselohry majú nielen komické doriešenie situácie, ale celý dej je preniknutý zdravým humorom, ktorý občasne je vystupňovaný až do extrémov.

Ostatné obdobie maďarizačného úsilia spracoval v dráme "Za slobodu národa" a pokúsil sa i o vianočnú hru "Víťazstvo lásky".

So svojimi bohatými zážitkami a skúsenosťami na vojne Dafčík vyrovnal sa r. 1930 v dvojsväzkovom románe "Na smrť odsúdenci". Mnohé udalosti a zážitky pospájal pevným jednotiacim dejom a do charakteristiky hlavného hrdi-

nu včlenil mnoho autobiografických prvkov.

O umeleckú prózu Dafčík sa pokúsil niekoľko razy i kratšími novelami a črtami, ktoré uverejňoval v časopise "Slovák" a inde. Dafčík miloval oravskú prírodu. Každoročné prázdniny so svojou rodinou prežíval v Oraviciach, kde mal svoju vilu a tam medzi horami, potokami, v blízkosti salašov vytváral si idylické prostredie, ktoré dávalo mu nevyčerpateľné fondy tvorivosti. Odtiaľ pozoroval život bačov, i výrazných dedinských rychtárov a poľovníkov. Viaceré jeho novelky priamo sálajú týmto ovzduším. V nich sa značne približoval tetmajerovským žánrovým obrázkom. Je len škoda, že v tomto druhu nepokračoval, bola to najsilnejšia zložka jeho tvorby.

Záslužný kus práce vykonal Dafčík najmä v oblasti literatúry pre mládež. V knižkách "Prostonárodné oravské povesti" (1933) a "Oravské rozprávky" (1934) nový a po prvý raz publikovaný folkloristický materiál stvárnil bohatými slohovými prostriedkami a dal im punc vlastnej tvorivej individuality. Z kníh vanie dych oravskej romantiky, príťažlivosť hôr a salašov.

Ako praktický divadelný pracovník neraz sa presvedčoval že veľkú medzeru v kultúrnej práci medzi mládežou zapríčiňoval nedostatok primeraných divadelných hier. Bolo neustále úsilie odstraňovať ho prekladmi, ktoré sa diali bez náležitého výberu a bez umeleckých a výchovných zreteľov. Vyznieval z nich neslovenský duch a aj po stránke rečovej boli vypravené nedostatočne. Preto napísal niekoľko úspešných divadelných hier i pre mládež. V dráme "Číslo 35 a 36" rozvinul tému o odvážaní slovenských detí na Dolniaky, ktorú bol riešil i Vajanský vo svojej epickej skladbe Heródes. Svoje poslanie dobre splnili príležitostné hry "Príde sv. Mikuláš" a "Štefánik". A žartovným spôsobom sú uplatnené didaktické zretele v práci "Čistota pol zdravia".

Dafčík je známym školským pracovníkom, ktorý sa intenzívne zúčastňoval v riešení našich pedagogických otázok. Napísal mnoho didaktických článkov. Výrazom jeho solídneho odborného vzdelania i bohatých školských skúseností je niekoľko edícií čitaniek. Pre ľudové školy spolu s Branickým a Svobodom vydal čítanky "Slovenské deti", potom "Slovenské kvety" a pre meštianske školy spolu s Kľačanským a Rumpelom sostavil čítanky "Na stráž". Boli vypravené všestranne veľmi dobre a najmä v slovenskom duchu.

O jeho mnohostrannej práci svedčí i fakt, že značný záujem prejavoval i našim hospodárskym otázkam. Popri inej činnosti v tomto sektore vydal knihu "Chov hydiny" (1941). Najmä jeho "Poľné hospodárstvo" dosiahlo v roľníckych kruhoch značnú popularitu, o čom svedčí i fakt, že v krátkom intervale vyšlo v dvoch vydaniach.

K zbežnému dokresleniu jeho profilu treba uviesť, že za čas redigoval časopis "Katolícky skaut", ktorý povzniesol na veľmi peknú úroveň. V r. 1939 spolu s Kudiom redigoval týždenník "Mladý Slovák".

Dafčík patril vždy i medzi nadšených propagátorov slovensko-poľskej spolupráce. Patrilo to už k základnému rysu ľudáckych pracovníkov, ktorí za iniciatívy Karola Sidora pilne sa zúčastňovali tejto spolupráce a najmä v oblasti kultúrnej a literárnej prinášali mnoho pozitívnych výsledkov. I Dafčík často uskutočňoval svoje cesty do Poľska, kde získaval pre nás porozumenie. Za priateľov našej veci sa mu podarilo získať i význačného spisovateľa Kornela Makuszinského, od ktorého preložil humoristickú knihu pre mládež "Panna s pomútenou hlavou" (1934.)

Nech zvažujeme celoživotnú prácu Janka Dafčíka z ktoréhokoľvek aspektu, musíme konštatovať že vyvierala vždy z lásky k svojeti a bola zameraná pre potreby slov. národného života. Preto r. 1945 Dafčík, ak sa chcel vyhnúť perzekovaniu, musel voliť tvrdý emigrantský chlebík. Dočasne sa usadil v hornom Rakúsku a r. 1949 s mnohými priateľmi zo svojej kolónie odsťahoval sa do Argentíny, odkiaľ občasne sa ozýva svojimi humoreskami. Publikoval ich v časopise "Mladosť" i v "Literárnom almanachu Slováka v Amerike". Sú to milé reminiscencie na rodnú Oravu, z ktorých vyznieva typický dafčíkovský humor.

Pred rokmi za nášho spoločného pobytu emigrantského v Rakúsku americké noviny doniesli referáty o Dafčí-

kovej smrti. Ako málokomu, Dafčíkovi bolo umožnené prečítať si o sebe vďačne hodnotiace nekrológy. Hovorieva sa a hádam je to i životnou skúsenosťou potvrdené, že ten, čo o jeho smrti sa predčasne roznesie zpráva, bude dlho živý. A my z príležitosti jeho požehnanej šesťdesiatky prajeme mu dlhý život, aby mohol ešte mnoho vykonať pre náš národ.

GOMBÍK.

J. C. Hronský

U nás vo fabrike je takýto poriadok: keď ideš dnu, tak ti všetky vráta pootvárajú dokorán, a môžeš vchodiť, ako sa ti páči. Nikto sa ťa nepýta, akýsi človek, nikto sa nestará, či ideš na dvoch alebo na štyroch, hlavná vec, že si prišiel včas do tkáčne popoháňať stroje.

Ale keď vychodíš z fabriky, tak iba cez úzke dvere ťa vypustia, iba po jednom, a tu je ten gombík, čo zlodejov lapá.

Potisneš gombík a keď čosi len tak zavrčí, — môžeš ísť.

Keď ti vyjde červené svetielko, hybaj do vrátnice! A tam ťa poprezerajú, či z fabriky niečo neodnášaš.

Keď som sa to o gombíku všetko vyučil, že je gombík strážcom statočnosti, tak som gombík do tých čias pritískal, až pokým sa to červené svedomie neukázalo.

Vrátnici — obri po povalu! — to zbadali, aj ma okríkli:

— Čé, človeče, čo to stváraš! . . .

Bol som na to prichystaný, tak som sa veľmi nenaľakal i vysvetľujem:

— Odpusťte, páni vrátnici, ale ja som človek taký všelijaký a keď mi vyjde svetielko, keď ma dobre pozrete, tak som potom veľmi spokojný, dobre sa mi spí, lebo som si istý, že som z fabriky nič neukradol.

— Hm! — pokývali vrátnici hlavami, lebo sa im to páčilo, že som taký statočný, že som taký citlivý na svoju česť.

Za istý čas ma ani neokrikovali, keď som ten gombík cti odušu pritískal. Ale raz mi všetku radosť pokazili.

— Milý súdruh, — tak mi pekne povedali! — daj gombíku pokoj! Už sme sa presvedčili, že si čestný, poriadny človek, už gombík vôbec nemusíš potískať!

Nuž vtedy som celkom zbledol.

Celkom, celkom.

Lebo pokým som ja ten gombík cti tak svedomite potískal, pobadal som, že dvaja-traja vždy tí istí tiskajú sa za mnou, lebo vo fabrike každý vie, že to červené svetielko nikdy za sebou dva razy nevyjde.

Veru som zbledol! A keď sa človek naľaká, obyčajne zatemní sa mu modzog. Nuž hlúpe sa mi jazyk rozbehol:

— Nemôžem prestať! . . . Veď ten, čo vedie, vždy musí byť čestný!

— Pravdaže!

— Nuž tak prečo mi robíte starosti? Ak prestanem gombík pritískať do červena, ako budú potom kradnúť tí dvaja-traja, čo vychodia za mnou, há?!

Tu sa mi vyjasnilo, čo to táram, i čakal som, že sa svet prepadne.

Ale nie.

Moji vrátnici sa iba rozosmiali.

— Hlúpy si, súdruh! . . . Hlúpy, keď sa staraš o tých z a t e b o u. Neboj sa, oni nechodia z a t e b o u, iba za červeným svetielkom. A keď nebude vychodiť, chytro si nájdu takého, ktorému vyjde.

Tak mi to povedali!

Nuž a teraz preto píšem tak smutno, lebo som prišiel o prívržencov, nikoho nemám z a s e b o u, a tak mi prichodí, aby som sa pousiloval, aby som aspoň p r e d s e b o u mal niekoho.

Čo sa dá robiť, keď tí vrátnici odňali mi gombík a keď som už i tak nie istý, či statočne vychodím z fabriky.

KULTÚRA A ŽIVOT

SLOVENSKÁ OPERA PRENIKÁ DO SVETA

(Krútňava od E. Suchoňa)

Anton Mazán

Na Slovensku bol vždy veľký záujem o hudobné umenie v našej pospolitosti. Každé hudobné dielo alebo koncert, hoci aj miestneho spevokolu obyčajne vždy vzbudilo záujem a vzácnu pozornosť. Tohto svedkom sú i staršie ročníky novín. Ale celonárodných hudobných udalostí bývalo veľmi skromne. Radosť nad každým hudobným počinom bola často väčšia, než akú by si bol podnik zaslúžil. Preto sa nemožno diviť oduševneniu nad prvými opernými predstaveniami. V Tisovci r. 1902 predviedli pod vedením S. Daxnera Smetanovu "Predanú nevestu". V Turč. Sv. Martine r. 1905 predviedli jedno dejstvo Weberovho "Čarostrelca". Reprodukovanie týchto diel, hoci boli odeté do slovenského rúcha bolo dosť skromné. Predstavenie pripravil miestny hudobník a úlohy sa podelili medzi členmi spevokolu. Pre sprievod musel, namiesto orchestra vystačiť klavír. Tieto predstavenia nemali punc odbornosti, ale boli výrazom lásky slovenskej spoločnosti k hudbe a túžby po vyššom kultúrnom živote. Príčinou skromnosti týchto podnikov bol nedostatok slovenských odborne vzdelaných výkonných hudobníkov, ktorí by odborným chápaním svojich úloh boli prispeli ku zvýšeniu úrovne slovenského kultúrneho života. Malá vrstva študovaných hudobníkov slovenských odchádzala do cudziny, kde ju vítali s otvoreným náručím, lebo znamenala kladný prínos. Touto nemilosrdnou zákonitosťou strácali sa najvýznamnejšie osobnosti z nášho vedeckého a umeleckého života. Skladateľom prvej poľskej opery bol

Slovák, šopronský rodák, Matej Kamienski-Kamenický (1734—1821). Slovákom Jozefovi Chudému a Ignácovi Ružičkovi (1774—1833) z Pezinka ďakujú Maďari za svoje prvé opery vzniklé už v prvej štvrti 19. storočia.

Slovensko muselo čakať ešte dlhé desaťročia, kým jeden z jeho synov, J. L. Bella, začal tvoriť operu. Nebola však prvou slovenskou operou. Bola vytvorená na nemecké libreto a celé dielo vyrástlo z princípov wagnerovskej hudobnej drámy. Na vývin slovenského hudobného života však nemalo vplyvu. Prišlo na Slovensko až po polstoročí po svojom vzniku, keď už vývin slovenskej hudby nastúpil iný smer a dal sa na nové cesty. Preto Bellovo dielo nevyvolalo národnú ozvenu. Tu hodno zaznamenať i pokus M. Sch. Trnavského o operu.

1. marca 1920 utvorila sa v Bratislave česká operná scéna. Hralo sa samozrejme česky. Až r. 1924 ozvalo sa po prvý raz spievané slovenské slovo na bratislavskej scéne v Massenetovej opere "Kaukliar u Matky Božej" v preklade Miloša Ruppeldta. Bol to sviatok pre náš život, keď obecenstvo dielo francúzskeho autora mohlo počuť spievať po slovensky. Slovenskí národovci už teraz boli na ceste k vytúženej méte, ku slovenskej opernej scéne. Bellova pôvodná opera "Kováč Wieland" v slovenskom rúchu Vladimíra Roya mala premiéru 28. paríla 1926. Ale prvá pôvodná slovenská opera "Detvan" od V. F. Bystrého, prišla už o dva roky neskoršie, 2. apríla 1928. V ďalšom desaťročí slovenských opier pribúda. Dňa 13. mája 1931 zjavuje sa na scéne "Čachtická pani" od Čecha Miloša Smateka. Ale i slovenskí komponisti chceli vyhovieť túžbe nášho obecenstva mať vlastnú operu. Fr. Dostalík (1896—1944) napísal operu "Radúz a Mahuliena". Jozef Rosinsky (1897—.....) regenschori v Nitre pokúsil sa dokonca o niekoľko opier: "Mataj" (1933), "Matúš Trenčiansky" (1936) a "Čalmak" (1940). Ladislav Holoubek, (1913—.....) kapelník opery Národného divadla inscenoval tri opery: "Stella" (1939), "Svitanie" (1941) a "Túžba" (1944). Ale žiadna z týchto opier sa neudržala na scéne dlhšie, pretože žiadna z nich nebola dramaticky a zvukove scelená, aby sa prebila do svetového reportoáru. Slovenská opera bola teda faktom, jestvovala, ale dostatočne nežila. Historická úloha vytvoriť národnú operu nebola splnená.

Po r. 1930 nastalo na Slovensku nové hudobné obdobie, akási renesancia v duchu hudobnej moderny, ktorá išla v šľapajoch nových svetových prúdov, ale pritom jednako mala korene v slovenskej pôde. Noví reprezentanti slovenského hudobného umenia, bez ohľadu na minulosť nastúpili cestu celkom samostatne. Z tejto generácie už niektoré mená prenikli i do cudziny a získali si uznanie. Medzi viacerými dosahuje mimoriadne dobrý zvuk meno Eugena Suchoňa (1908—.....). Jemu pripadla historická úloha vytvoriť národnú operu a vyriešiť úlohu, ktorú iné národy v šťastnejších podmienkach vyriešili už skoro pred necelými 100 rokmi. Jeho školenie a umelecký vzrast spadá do prvých rokov po 1. svetovej vojne, keď v európskej hudbe vládne komplikovaná situácia. Nepokojný a hľadajúci duch európskej hudby postavil sa proti tradícii, objavuje nové formy výrazové (Schönberg, Hindemith). Hoci na Suchoňovi toto zanechalo azda isté stopy, vedel sa od nich dištancovať. Vo svojich skladbách naväzuje síce na vedomosti minulých generácií, ale hľadá nové cesty k vývinu svojej tvorivej individuality. Preto odpútava sa od doterajších periodizačných zákonov a hľadá nový lineárne sebestačný melodický typ. Jeho tvorba zaberá rôzne odbory od ľudových piesní až po veľké hudobné formy. V celom tvorivom živote vyrovnával sa s rozmanitými slohmi a technikami a dospel tak k vykryštalizovaniu vlastnej hudobnej reči. V tomto zmysle Suchoňova tvorba bola vlastne prípravou k uskutočneniu túžby slovenských generácií mať národnú operu. K tejto vrcholnej forme hudobného prejavu dospel vývinom stupňovite, v úmernosti s rozvojom svojej osobnosti. Najdôležitejšie kroky na tejto ceste ho vedú cez "Baladickú suitu" a "Žalm zeme podkarpatskej".

"Baladická suita" Suchoňova (1935—36) rozniesla jeho meno a meno slovenskej hudby skoro do všetkých hudobných stredísk európskych a dirigovali ju vedúci dirigenti Európy. V nej sa javí Suchoň ako skladateľ-myslitel'. Je

to dielo hlbokých meditácií a inšpiruje ho dlhé vnútorné zrenie. Ale svoj individualistický zážitok prenáša do sféry všeľudskej. Preto sa jeho hudba stáva nadosobná a nadčasová. Cez toto dielo Suchoň dospel vo svojom priamočarom vývoji k predposlednému stupňu na ceste k opere. Je to "Žalm zeme podkarpatskej" (1937). "Žalm" myšlienkove opisuje krásu a biedu karpatského kraja, medituje nad bolestnou dobou útlaku a dozvuky krutých rezonancií zvučia bolesťou. Suchoňova syntéza a premyslenosť uplatňuje sa i v tejto veľkej kantátovej forme.

Tématika domova a slovenského ľudu veľmi často vyznieva zo Suchoňových diel. Ona naplňovala veľkú časť jeho skladieb a nemohol sa jej stať neverným ani na vystupňovanom piedestále umeleckej tvorivosti. Preto siahol za Urbanovou novelou "Za vyšným mlynom", ktorá svojou tématikou bola blízko Suchoňovmu cíteniu. Vznikla r. 1926 a prvý raz bola publikovaná v "Slovenskom národe". Táto novela je medzníkom v Urbanovej činnosti a popri "Živom biči", ktorý nasledoval hneď po nej r. 1928, je najsilnejšou, najdramatickejšou vecou Urbanovou. Suchoň siahol po nej a libreto spracoval Štefan Hoza v spolupráci so skladateľom. Ale Suchoň k menovanej novele nesiahol len preto že jej dej v jeho dramatickom dotvorení vyrastal zo širokej stupnice života slovenskej dediny so zvykmi, radostnými momentami, krajinomaľbou a pod. Baladičnosť "Krútňavy" odhaľuje pravú tvár slovenského človeka s jednoduchými, zdravými citmi, jeho tvrdosť a odvahu a najmä lásku k rodnej zemi a tradíciám. Tak sa "Krútňava" stáva v pojatí Suchoňovom psychologickou drámou. A tak dej diela je priam nabitý v hlavných postavách psychologickou dvojpólovosťou, čo je veľmi vhodným prostriedkom na vytváranie dramatických situácií. U Štelinu je to spočiatku nenávisť ku Katrene, ktorá sa mení v prítulnosť ku vnukovi. Ďalšia dvojpólovosť v Štelinovi javí sa v snahe po pomste za zavraždenie syna a v heroickom odpúšťaní vrahovi. Toto odpúšťanie je vlastne vrcholom celého diela. Omnoho zložitejší je psychologický moment u Katreny. Prelom je tu vážnejší, keď najprv narieka pri mŕtvole milého a potom verne stojí pri odhalenom vrahovi Ondrejovi. Veľké dramatické napätie je v dileme Ondreja. Zápasí s príšerou svedomia, ktorá z neho robí najprv hrubého, potom zúfaleho, ba i kajúceho, ale nakoniec usmievajúceho sa človeka, pretože obsiahol odpustenie. Najmenej dramatickej dvojpólovosti sa prejavuje v psychóze ľudu. Ale autor mal s masovými scénami iný úmysel. Nimi chcel vlastne upozorniť na to najcennejšie čo ľud má, na lásku k umeniu k piesni a k tancu. Preto z tohto hľadiska masové scény, v ktorých šťastne vybrané ľudové piesne spracoval skutočne majstrovsky, sú jedinečne mohutné, výrazné a krásne.

Suchoň pracoval na opere od r. 1941. Pomenoval svoje dielo operou, hoci dramatický spád literárneho obsahu by si žiadal skorej názov hudobnej drámy. On to však tak neurobil, pretože chcel dej rozuzliť morálnou pointou a chcel odôvodniť oprávnenosť folklórnych zložiek. Tak sa v tomto diele stretáva dramatik s absolútnym hudobníkom.

Pre hudobnú stránku je príznačné, že jeho dramatickej hudobnej koncepcii nevyhovovala opera starého typu, zaťažená konvenčnou maniérou. Nepriklonil sa ani k formalistom, ktorí zavrhujú spevné i ariózne momenty. Našiel správne východisko vo vyvážení rušných recitatív a statických, širokých vokálnych častí. Suchoň tu vyšiel z Janáčkovho žánru„ ale dotvoril ho silou svojej osobnosti, ktorá spracuje každý vonkajší podnet vo vlastnej hudobnej zákonitosti. Piliermi diela urobil celé úseky ľudovej hudby a poézie a preto hudobná reč "Krútňavy" je úplne slovenská.

V melodike za základ svojej umeleckej tvorby osvojil si nejeden ľudový motív a rytmické útvary, ktoré účinne obohacuje imitačnou a kánonickou prácou. Vo svojom diele našiel spojenie vyspelej hudobnej predstavivosti s ľudovou hudbou a ľudovým cítením.

Po stránke použitia melodického materiálu v stavbe "Krútňavy" Suchoň nepriklonil sa k opernému princípu wagnerovskému. Kým v zmysle wagnerovskom motívy sú bezvýhradne spojené s určitou osobou, alebo vecou, Suchoň motívy používa skorej pre istú psychologickú situáciu na scéne. Vyjadruje nimi vždy všeobecnosť, celkové ovzdušie.

Suchoňov orkester i bez práce s príznačnými motívmi má dostatok výrazovej a obsahovej sily. Osobitne treba spomenúť bohatú farebnosť Suchoňovej orchestrálnej palety, na ktorej sú podľa dramatickej alebo lyrickej situácie účinne miešané farby drevených, kovových a sláčikových nástrojov, a to jednotlive, aj skupinove.

Najoriginálnejšou zložkou je však jeho harmonické myslenie v rámci hudobnej moderny. Vytvoril si vlastnú harmonickú reč, osobitý harmonický systém, ktorým obohatil harmonický obzor bez toho, žeby opustil tonálnu bezpečnosť. Používa akordy vyvodené zo stupníc slovenských ľudových piesní. V tomto materiále tvorí i melodicky a preto jeho dielo prelína tesnosť melodiky a harmoniky. Tento princíp dáva Suchoňovej hudobnej reči najtypickejšiu črtu.

"Krútňava" je vrcholom snáh o vytvorenie slovenskej národnej opery, pretože ju písal skladateľ s dispozíciami jedinečného talentu, veľkej hudobnej erudície a bohatých skúseností. Jeho práca má cenu trvalú preto, že tvoril ju slovenský umelec ktorý už dávno vstúpil ako seberovný medzi hudobných veľduchov Európy.

Doteraz sa žiadnemu zo slovenských skladateľov nepodarilo založiť svoju školu. Je otázka, či ju vyvolá "Krútňava". Je isté, že dá tvorivé podnety ďalšej opernej tvorbe, ale pre vyhranenú osobitosť Suchoňovu u nás opera pôjde asi individuálnymi cestami.

O GREGOROVI TAJOVSKOM

Nedávno som niekde čítal, že aj z nebohého Tajovského tam doma spravili "zaslúžilého muža".

Iste i tu medzi nami sú nejedni, čo si pomyslia na Tajovského činnosť v kráľoch československých, lebo o tom sa hovorilo mnoho, málo vedia o tom, že sa táto etapa Tajovského skončila i povedia: Tajovskému to "vyznamenanie" patrí.

Tajovský je mŕtvy, nemôže sa brániť a je našou povinnosťou uviesť veci na pravú mieru.

U Tajovského treba rozoznávať tri etapy. Prvú: keď svojmu literárnemu cíteniu otvoril srdce a robil umenie. Druhú, keď sa dostal do vôd československých tak ďaleko, že v čase dvanásteho mája matičného ochotný bol hlásiť sa k stanovisku Slávika, ktorý na schôdzke v Bratislave navrhoval Maticu slovenskú zatvoriť alebo prosto premenovať na Maticu československú. (Jozef Orságh, vtedajší krajinský prezident, postavil sa proti a o niekoľko dní bol som pri tom prítomný, keď komusi do Prahy telefonicky odkazoval, že "komédie s Maticou robiť môžte len potom, ak ma tohto úradu sprostíte!" Aj tvrdšie slová podokladal, ako mal vo zvyku občas, čo nemožno položiť na papier.) V tejto druhej etape dostalo sa Tajovskému najvyššieho úspechu za — prvú jeho etapu literárnu. Čítali sa rozprávky a javiská plné boli jeho hier z prvej etapy. A vtedy Tajovský písal tendenčné veci, čo sa s dokonalou pozornosťou a výbavou vyniesli na javiská v Bratislave, v Prahe, ale i tak dokonale skrachovali popri všetkom nastrojenom potlesku i štátnych cenách. Skrachovali mravne a nadovšetko umelecky.

Veď ich nepísal umelec Tajovský.

Tajovský to vedel. Videl každý deň, čo Slovensko z neho prijíma, videl, čo je strojené, čo umelé a čo úprimné, i došiel k tretej etape. Každý človek musí raz robiť súvahu života svojho. Nezáleží v akej forme. I Tajovský ju robil a dokončil čestne a táto súvaha je dôležitá.

Bolo to niekoľko mesiacov pred jeho smrťou, keď aj on sa prišiel podpísať na listinu slovenských spisovateľov z dvanásteho mája matičného.

Telefonovali mi raz v Matici z učtárne, že je tam Gregor Tajovský a chystá sa ku mne. I zbehol som hneď do učtárne — trochu aj prekvapený — pozdraviť ho, a ako by som ho videl i teraz opretého o vysoký účtovnícky pult.

Hneď tu mi povedal, prečo prišiel do Matice slovenskej.

— Lebo ste mali pravdu. Vy ste mali pravdu a ja som sa mýlil . . .

A prinášal vtedy do Matice slovenskej najcennejší svoj majetok: v š e t k y a u t o r s k é p r á v a.

— Lebo viem, že l e n t u sa môže z mojej tvorby zachovať to, čo je na zachovanie súce, — priznával pokojne, ako kto si dobre uvážil dávnejšie, že sem príde a takto bude hovoriť. — Máte plné právo rozhodovať . . .

Ba i to vedel, že Slovensko už aj dávno rozhodlo, čo sa zachová z jeho tvorby a čo nie i súhlasil s tým naplno. Vrátil sa k národu, z ktorého vyšiel, vrátil sa i bývať a dokončiť svoju životnú púť na slovenskej dedine, kde mal svoje korene, proti ktorým ťažko sa kto môže spierať, ťažko chcieť, aby presídlil do inej pôdy.

Iba keby ich vytrhal.

Tajovský vykonal všeličo nejasného, nepochopitelného, ale toto nie.
Tak to nezabudnime.

Nuž darmo mu to "vyznamenanie" na náhrobný kríž prilepili.

Ono, — vieme, — tam ani nejde o Tajovského, ide i balamutenie, čo má vykonať svoju úlohu a keď ono nebude treba, z Tajovského môže byť i zradca.

J. C. H.

THE SLOVAK HYMNAL – IN ENGLISH

Slovakia is a tiny nation among the many countries of Europe, (though by no means insignificant in size). But in a sense, Slovakia is equal to any nation, howsoever large, because it has its own culture ,and one culture, as such, is equal to another culture, regardless of the number of people who exercise it. This distinctive culture is one of the glories of the Slovak nation, and what is more, it is a rich culture, although it is really only now beginning to be discovered and adopted by Western Europe and America.

Still Slovakia, down through the centuries, has made definite contributions to western civilazation, by helping protect it against the Asiatic hords, to individual nations, by giving them some of their outstanding leaders in religion, culture and commerce, and to Slavonic culture, by producing valuable works of literature, art and music.

But now that a large wave of immigrants have come from Slovakia to America, and are sufficiently settled here, and their children are educated and accepted into American society, now Slovakia can contribute far more of itself to the enrichment of Christian civilization in general. Especially can it offer some of its culture, and this, particularly where America lacks this culture.

And America does lack this culture. At least in one place do we find America deficient — or so our Catholic liturgists tell us — and in this one place Slovakia is peculiarly wealthy: it is in the field of Catholic church hymns.

American liturgists, organists and hymnologists are unanimous lately in calling attention to and lamenting the lack of good Catholic hymns in the English language. At present they are making serious efforts to remedy the situation, some even considering adopting Protestant hymns. The American Bishops, at a recent meeting in Buffalo, directed that a new Catholic American hymnal be assembled and published, and that this should become "standard".

Now, Slovakia glories in its rich culture; but this culture consists to a great extent in music, and a significant part of this music exists as hymns. Really, the Slovak hymnody is a veritable treasury of hymns that are beautiful, religious, doctrinal, abundant and varied. Here is an occasion — it seems almost providential — to give this great nation some of our riches; here is a contribution Slovakia can make to the outside world that would surpass some of its previous ones. What is needed is for someone to translate the best of these hymns into English, and offer them to our American liturgists. But this should be done now, before the "standard American hymnal" is completed and circulated.

But is there a chance that these hymnologists are already acquainted

with our Slovak hymns? I don't think so. The only one to popularize them was N. Montani, when he included 22 Slovak hymns in his **St. Gregory Hymnal** of 1920. Except for this instance, they are hardly known outside of Slovak circles. In fact, many people think that these 22 pieces are the sum-total of Slovak hymns, whereas there are really a thousand of them! And if some of the authorities on religious music have heard of Slovak hymns, they have not been made to realize that these hymns can be adopted into American church music, and the people at large are certainly unaware of them (outside of those 22). They need to be publicised. To this end, I have written an article entitled "A Treasury of Catholic Hymns — For the Taking", which **Worship** and **Caecilia** magazines received enthusiastically, and which the latter promised to publish. Perhaps it may be of some help in spreading notice to our hymns.

It is true, though, that the American liturgists are looking for hymns written originally in English. To fit a text to a melody is not considered as good a procedure as to compose a melody for a text. But where the melodies are so beautiful as are the Slovak ones, and the original texts so dogmatic, and the hymns Catholic through and through, translations of foreign hymns cannot be an excellent alternative when native hymns are wanting. Our best course of action, then, it seems to me, should be for one of our American-Slovak poets to write English texts to the hymns, keeping as close to the words and spirit of the original Slovak, but using polished and poetic language. Thus these hymns should be really acceptable both to the hymnologists and the American faithful. Then when this "Slovak Hymnal in English" is published, the American church, both scholar and faithful, would have the opportunity to acquaint itself with the Slovak hymns, and to adopt them. And if the **St. Gregory Hymnal** is an indication of what would happen, our Slovak hymns should be received into the American churches, and made their own. What a glory for our little nation; what a joy for Slovakia to share with others some of the wealth God has lavished upon it.

No doubt there are many difficulties involved in such an undertaking. And certainly this is a huge project, requiring great knowledge, talent, and industry in the translator-poet. But its possible benefits are enormous: just think, those silent, cold, services of American churches transformed into glorious song, or those devotions where only an organist, or choir, sing, revitalized with congregrational singing, American worship receiving the hymnic splendor of Slovakia's liturgical life! To produce the Slovak Hymnal in English seems to me almost an obligation in charity on Slovaks to America, and also a substantial payment of gratitude for what America has done for our immigrants and for the Mother-country itself.

Slovakia is a tiny nation, but not as regards its culture. Now, as never before, it can enrich the outside world with this culture. But this will happen only if we Slovaks acquaint the nations with our wealth. And the Slovak hymns, one of our dearest possessions, could be an initial benefaction, and could happily fill a sore need in American Catholic worship. Shall we begrudge our needy big brother of our cultural and spiritual treasures? Shall we ignore this opportunity to uncover and share some of our hidden Slovak riches?

Rev. William S. Patala
St. Paul's Church
38 N. College Street
Athens, Ohio

(The present article is intended to arouse an American-Slovak poet or man of letters to translate and put into lyric English our Slovak hymns. Thus, not only would they be handled with skill, but also with respect and devotion, thereby guaranteeing excellent hadling of our Slovak hymns.)

ZAZNAMENÁVAME

Dňa 26. júna 1956 dosiahol doktorát z teológie na Pápežskej Univerzite Lateránskej v Ríme vdp. Štefan Vrablec, kňaz diecézy trnavskej. Jeho doktorská práca sa zaoberá otázkami misiológie.

*

Vdp. Dr. Andrej Šinaľ, kňaz diecézy košickej, stal sa profesorom v regionálnom bohosloveckom seminári v Siene (Stredná Itália).

*

Vdp. Dr. Jozef Tomko profesor na Medzinárodnej Vysokej škole sociálnych náuk v Ríme, vydal výťah zo svojej doktorskej dizertácie: "Il rapporto di lavoro in Cecoslovacchia negli anni 1945—1954." Strán 54. Z rozsiahlej dizertácie ktorá na základe dokumentov objasňuje pracovné pomery v povojnovej ČSR, uverejnená časť obsahuje kapitoly o nábore do práce a hodnotenie tohto náboru.

*

Vedecký časopis "The Slavonic and East European Review", vydávaný slavistickým oddelením univerzity v Londýne, Vol. XXXIV, No. 83, June 1956, pg. 338—354 uverejňuje rozpravu "A Byronic Hero in Slovak Literature" by Gudrun Apel. Poznámka na poslednej strane udáva, že autor Gudrun Apel je bývalý študent slavistiky na londýnskej univerzite. — Rozprava sa zaoberá Jankom Kráľom, jeho duchovným svetom, ako ho poznáme z dávno vydaných básnických diel a tiež z nedávno uverejnených rukopisov. Vážnejšie state z týchto posledných autor prináša v svojom anglickom preklade.

*

Časopis "Expulsus" — Katholischer Informationsdienst fuer Vertriebenen und Ostfragen — Jahrgang 4, Nr. 6—9, Juni-September 1956 vydávaný organizáciou "Ostpriesterhilfe", v Königstein im Taunus, Nemecko, uverejnil v tomto štvorčísle aktuálnu prácu po slovensky: "Falošná komunistická propadanda o náboženskej slobode na Slovensku". Je to krátky súhrn novších udalostí na poli náboženskom na Slovensku. Bolo by potrebné, aby sme mali toto číslo naporúdzi tak pre seba, ako aj pre informáciu druhých.

*

Ako pokračovanie diskusie o biskupskej hodnosti Sv. Cyrila a o iných otázkach vyvolaných novoobjaveným životopisom "Vitae Italicae" v pražskom kódexe, o čom sme referovali v minulom čísle, tí istí autori Devos-Mayvaert uverejnili teraz ďalšiu rozpravu v "Analecta Bollandiana", Tomus LXXIV, Fasc. I—II, p. 189—240: "Autour de Léon d' Ostie et de sa Translatio S. Clementis".

*

Z príležitosti stého výročia smrti Adama Mickiewicza vyšlo po anglicky veľké sympózium "Mickiewicz in World Literature" (Ed. by W. Lednicki, University of California Press: 1956). Kniha má vyše 600 strán a prispelo do nej tridsať slavistov z celého sveta. Medzi nimi je i un. prof. Dr. Jozef Kirschbaum so svojou štúdiou "A Note on the Modern Slovak Translators of Mickiewicz". Prof. Kirschbaum zaoberá sa otázkou vplyvu Adama Mickiewicza na slovenskú literatúru, najmä na Štúrovcov a hodnotí slovenské preklady z poézie Adama Mickiewicza od Hviezdoslava a Andreja Žarnova.

*

"Études Slaves et Est-Européennes", vydávané Centrom slovanských štúdií na Univerzite Montréal prináša vo svojom druhom čísle (leto, 1956) po francúzsky obšírnu recenziu prof. Dr. Jozefa Kirschbauma o knihe Dr. Jozefa Mikuša "La Slovaquie dans le drame de l' Europe" (Les Iles d'Or, Paris: 1955). Prenikanie našich autorov so slovenskými kultúrnymi problémami do edzinárodných revuí je potešiteľný kultúrny zjav, ktorý s radosťou zaznamenávame.

KRÓNIKA SSSU

NAŠE ROVY. Dňa 21. júna 1956 zomrel v Buenos Aires aktívny člen SSSU akademický sochár Frico Motoška. Narodil sa 30. novembra 1891 v Banskej Bystrici na Slovensku. Je pochovaný na cintoríne Chacarita v Buenos Aires. Requiescat in pace!

•

Dňa 9. septembra 1956 odovzdal svoju šlachetnú dušu svojmu Stvoriteľovi Dr. František Hrušovský, autor prvých úplných "Slovenských dejín", tajomník vedeckých odborov Matice Slovenskej, aktívny člen a prísediaci predsedníctva SSSU, univerzitný profesor a direktor Slovenského ústavu pri Opátstve sv. Andreja-Svorada. Narodil sa v Lovčiciach r. 1903. Je pochovaný na Kalvárskom cintoríne v Cleveland, Ohio, USA.

NÁROD SVOJIM SPISOVATEĽOM. Združenie Slovenských Katolíkov v Amerike na svojej konvencii dňa 17. mája v Chicago, Ill. odhlasovalo na činnosť SSSU $100.00.

•

Pennsylvánska ženská katolícka slovenská jednota na svojej konvencii v Cleveland, Ohio 11. septembra 1956 darovala na činnosť SSSU $25.00.

ORGANIZAČNÁ ČINNOSŤ. Predsedníctvo SSSU rozoslalo 8. septembra 1956 výzvu ďalším literárnym, vedeckým, umeleckým a kultúrnym pracovníkom v exile aby sa prihlásili za aktívnych členov SSSU. Nových členov SSSU oznámi predsedníctvo pred Vianocami.

Z príležitosti pohrebu Dr. Františka Hrušovského stretlo sa v Clevelande predsedníctvo SSSU.

Ferdinand Ďurčanský. BIELA KNIHA. PRÁVA SLOVÁKOV NA SAMOSTATNOSŤ. Strán 998. Cena $10.00.

Mikuláš Šprinc. SLOVENSKÁ REPUBLIKA. Str. X-253. Cena viaz. $3.00.

Štefan Polakovič. NA PRELOME DVOCH OBDOBÍ. Filozoficko- politické štúdie. Cena $2.00.

Mikuláš Šprinc. NA FLORIDE SÁM. Verše. Strán 48. Cena $1.00.

TVÁROU PROTI SLNKU. Verše. Strán 64. Cena $1.00.

Miloš K. Mlynarovič. VTÁČENCE VO VÍCHRICI. Román. Cena $3.00.

TESTAMENT KRÁĽA SŔDC. Verše. Cena $1.50.

Ak chcete mať vo svojej knižnici dobrú a spoľahlivú slovenskú knihu, obráťte sa na administráciu Mostu: 2006 Schrage Ave., Whiting, Indiana.

Copyright 1956. By Slovak Writers and Artists Association, Cleveland, Ohio. No portion of this Revue may be reprinted or broadcast without permission of the Publisher.

Printed in the United States